

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь МАГІСТР

на тему:

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СОЦІАЛЬНОМУ ЗАХИСТІ ДІТЕЙ

Виконала: здобувач II курсу,
262 групи (заочної форми навчання)
Спеціальність: 231 Соціальна робота
Освітня програма «Соціальна робота»
Савчук-Головня Ганна Геннадіївна

Керівник: к.п.н., доц. Албул І.В.

Рецензент: к.п.н., доц. Бойко О.М.

Умань – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....		3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ		7
1.1. Державна політика у сфері захисту дітей.....		7
1.2. Органи місцевого самоврядування як суб'єкт системи соціального захисту дітей у територіальній громаді.....		20
1.3. Соціальний захист дітей у територіальній громаді в умовах збройного конфлікту.....		27
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ		32
2.1. Інтегрована модель соціального захисту у громаді.....		32
2.1.1. Соціальні послуги на рівні громади.....		32
2.1.2. Планування та фінансування соціального обслуговування.....		40
2.1.3. Соціальний захист дітей у Лозуватській територіальній громаді.....		50
2.2. Шляхи успішної децентралізації політики у сфері соціального захисту дітей.....		63
ВИСНОВКИ.....		71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		75
ДОДАТКИ.....		80

ВСТУП

Актуальність проблеми. В Україні триває процес трансформації системи соціальних послуг на місцевому рівні. Особлива увага приділяється послугам, спрямованим на превенцію вразливості, раннє виявлення та втручання для ефективної допомоги дітям та їх сім'ям, а також молоді, яка цього потребує. Реформа децентралізації посилює роль територіальних громад у цьому процесі. На поточному етапі важливо визначити, які саме політики мають реалізовуватися на національному та місцевому рівнях для соціальної підтримки найбільш вразливих категорій населення шляхом підвищення якості послуг та забезпечення сталості, безперервності та інтегрованості надання послуг.

Конвенція ООН про права дитини визначає, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Адже установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, мають відповідати нормам, встановленим компетентними органами в галузі безпеки й охорони здоров'я, зокрема з точки зору численності і придатності їх персоналу та компетентного нагляду.

Оскільки децентралізаційна реформа та реформа місцевого самоврядування направлені на покращення добробуту громадян, новостворені об'єднані територіальні громади, відповідно до чинного законодавства, повинні у своїх діях не забувати про забезпечення інтересів дітей. Так, стаття 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» визначає функціонування служб у справах дітей органів місцевого самоврядування в ОТГ. Інші законодавчі акти (зокрема закони України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей,

позбавлених батьківського піклування», Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, Порядок взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів та установ під час забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю) визначають дії органів місцевого самоврядування в ОТГ з питань захисту прав дітей. Статті 32 та 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» також визначають делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, які стосуються дітей [37;39;49].

Тобто чинне законодавство визначає, що виконавчі органи рад ОТГ відповідальні за захист прав дітей. Проте захист прав дітей здійснюється, зокрема, службами у справах дітей.

З метою виконання законів України органи місцевого самоврядування в ОТГ повинні на себе взяти відповідні повноваження. Неможливість органу місцевого самоврядування виконувати передбачені законами повноваження з питань захисту прав дітей може призвести до визнання такого органу неспроможним та поставити під сумнів доцільність його подальшого функціонування.

Актуальність проблеми створення ефективної системи захисту дітей, зокрема і силами громад, зумовила виникнення значного інтересу науковців до різних аспектів цього процесу. Питання розвитку громад, формування їх спроможності присвячено праці таких дослідників, як Васильєва Н., Гринчук Н., Дерун Т., Котенко Я.; проблеми соціально-правового захисту дітей розглянуті у розвідках Анпілогової Б., Візир В., Чернети С.; роль органів державної та місцевої влади у соціальному захисті дітей встановлювали Дакал А., Ігнатенко К., Кияниця З., Петрочко Ж., Кравченко М., Лабенська Л., Навроцький О., Слосанська Г. та інші.

Зважаючи на актуальність проблеми соціального захисту дітей у світлі зміни територіального устрою органів місцевого самоврядування, нами і

було обрано тему випускної кваліфікаційної роботи «**Роль місцевого самоврядування у соціальному захисті дітей**».

Мета дослідження – теоретично проаналізувати та експериментально дослідити роль органів місцевого самоврядування у соціальному захисті дітей, узагальнити досвід громад та окреслити перспективи у вирішенні проблем осіб вказаної категорії.

Об’єкт дослідження – соціальний захист дітей в умовах територіальної громади.

Предмет дослідження – роль місцевого самоврядування у соціальному захисті дітей.

Відповідно до теми та мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз державної політики у сфері захисту дітей.
2. Схарактеризувати органи місцевого самоврядування як суб’єкта системи соціального захисту дітей у територіальній громаді.
3. На основі вивчення інтегрованої моделі соціального захисту у громаді та за результатами дослідно-експериментальної роботи на базі Лозуватської територіальної громади Дніпропетровської області визначити роль місцевого самоврядування у соціальному захисті дітей.
4. Узагальнити шляхи до успішної децентралізації політики у сфері соціального захисту дітей.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної, зокрема соціально-педагогічної, літератури, документів нормативно-правової бази для узагальнення теоретичних підходів щодо соціального захисту осіб у громаді; емпіричні – спостереження, опитування, анкетування, бесіди, вивчення документації, експертна оцінка; методи визначення кількісних та якісних характеристик отриманих результатів.

Теоретичне значення полягає у визначенні та обґрунтуванні ролі місцевого самоврядування у соціальному захисті дітей, узагальненні

рекомендацій щодо оптимізації форм та методів соціального обслуговування у територіальних громадах в умовах триваючого збройного конфлікту.

Практичне значення полягає Теоретичний та практичний матеріал кваліфікаційної роботи може бути використаний у практичній діяльності представників органів влади на національному, регіональному та місцевому рівнях, соціальних працівників, фахівців установ соціального захисту, волонтерських та громадських організацій.

Експериментальна база дослідження: Лозуватська територіальна громада Дніпропетровської області, Лозуватська сільська рада. У дослідженні взяли участь 62 респонденти – мешканці громади, 6 сімей у СЖО та 10 представників органів місцевого самоврядування.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати досліджень оприлюднено на науково-практичних конференціях та семінарах:

Всеукраїнські науково-практична конференція «Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери» (Умань, 21 квітня 2023 р.), «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 12 жовтня 2023 р.). Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації: Савчук-Головня Г.Г. Соціальна підтримка дітей в умовах реформування місцевого самоврядування. Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. м. Умань, 12 жовт. 2023 р. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Рівненський держ. гуманіт. ун-т [та ін.]; [ред. кол.: Коляда Н., Кравченко О., Албул І. [та ін.]. – Умань : Візаві, 2023. С.247-249.

Структура роботи. Дана робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (65 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи - 80 с., з них: основного тексту – 74 с.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

1.1. Державна політика у сфері захисту дітей

Питання про забезпечення прав дитини є важливим не тільки у функціонуванні органів державної влади, а й знаходить своє відображення у діяльності органів місцевого самоврядування в Україні, громад та інших суб'єктів, які в умовах сучасного розвитку державності реформуються та потребують налагодженої, регламентованої на законодавчому рівні взаємодії. Але на сьогодні визначення курсу децентралізації влади приводить до того, що держава намагається перекласти на органи місцевого самоврядування окрему сферу відповідальності за забезпечення прав дитини. Відтепер саме за рахунок коштів з місцевих бюджетів має фінансуватися санаторно-курортне лікування та оздоровлення дітей, професійно-технічна освіта, дитячо-юнацький спорт.

Згідно Закону України “Про охорону дитинства” державна політика спрямована на реалізацію цільових програм з охорони дитинства, надання дітям пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі виховання, навчання, підготовки до трудової діяльності, заохочення наукових досліджень з актуальних проблем дитинства. На підтвердження того, що в умовах децентралізації держава намагається покласти певну відповідальність на органи місцевого самоврядування щодо забезпечення прав дитини, слугує й той факт, що під час обговорення питання реалізації Плану заходів першого етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки Уповноважений Президента України з прав дитини відзначив, що основне завдання в умовах децентралізації – збудувати спроможну громаду, яка буде відповідальною за безпеку та благополуччя кожної дитини, яка проживає на її території, аби діти не відривались від сім'ї і отримали всі необхідні послуги, щоб не потрапити в

інтернатні заклади. Це свідчить про те, що на місцевому рівні є необхідним створення дієвого механізму забезпечення прав дитини, адже той, перш за все, інституційний механізм, який діє на сьогоднішній день, з огляду на положення законів України “Про місцеве самоврядування в Україні” та “Про місцеві державні адміністрації” не є запорукою та гарантією належного стабільного та сучасного функціонування органів влади у сфері забезпечення прав дитини. Тому дослідження суб’єктів державної політики у сфері захисту прав дітей, їх позитив та недоліки у роботі є надзвичайно корисним та актуальним, що дасть можливість покращити вироблення та реалізацію державної політики щодо захисту прав дітей [29].

З метою забезпечення належних умов для реалізації особистих, економічних, соціальних та культурних прав дітей в Україні, беручи до уваги необхідність особливого піклування про дитину, на виконання Україною міжнародних зобов’язань у сфері забезпечення прав дитини в Україні запроваджено посаду Уповноваженого Президента України з прав дитини. Запровадивши посаду спеціалізованого омбудсмена у справах дітей, Україна визнала, що забезпечення прав дітей потребує окремої уваги, а охорона дитинства є одним із пріоритетних напрямів функціональної спрямованості держави. Створення інституції Уповноваженого Президента України з прав дитини відповідає Конвенції ООН про права дитини та рекомендаціям Комітету ООН про права дитини. Але, аналізуючи правову основу, на підставі якої Уповноважений Президента України з прав дитини здійснює свою діяльність, хочемо звернути увагу на те, що чинним законодавством встановлено тільки завдання та права Уповноваженого Президента України з прав дитини [30].

Так, частинами 4 та 5 Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини встановлено, що його основними завданнями є:

- 1) постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов’язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентіві України пропозицій щодо

припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини;

2) внесення Президентом України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини;

3) здійснення заходів, спрямованих на захист і відновлення порушених прав та законних інтересів дитини, інформування громадськості про такі заходи та їх результати;

4) підготовка заходів за участю Президента України, у тому числі міжнародного характеру, з питань, що стосуються дітей;

5) здійснення заходів щодо налагодження взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав та законних інтересів дитини [4].

Таким чином, прописані на законодавчому рівні завдання Уповноваженого Президента України з прав дитини дають змогу стверджувати, що зазначена інституція не є абсолютно самостійною у своїй діяльності. Її функціонування відбувається шляхом безперервної взаємодії із Президентом України, який є гарантом додержання прав і свобод людини, а Уповноважений Президента України з прав дитини, у свою чергу, забезпечує здійснення Президентом України повноважень щодо забезпечення конституційних прав дітей.

Крім цього, у зазначеному Положенні визначено, що Уповноважений Президента України з прав дитини відповідно до покладених на нього завдань має право:

1) аналізувати та узагальнювати практику застосування законодавства з питань забезпечення та захисту прав і законних інтересів дитини, брати у встановленому порядку участь в опрацюванні проектів законів, актів Президента України з цих питань;

2) аналізувати становище дітей в Україні, дотримання їх конституційних прав, вносити центральним та місцевим органам виконавчої

влади, іншим державним органам, органам місцевого самоврядування пропозиції щодо формування та реалізації державної політики у сфері захисту прав і законних інтересів дитини;

3) відвідувати в установленому порядку спеціальні установи для дітей, заклади соціального захисту дітей та інші заклади, в яких перебувають діти, опитувати осіб, які там перебувають, та отримувати інформацію про умови їх утримання;

4) звертатися до державних органів щодо сприяння вирішенню питань у сфері прав дитини;

5) звертатися до державних органів, у тому числі правоохоронних, з питань відновлення порушених прав та законних інтересів дитини щодо виявлених фактів порушень прав та законних інтересів дитини, а також щодо притягнення в установленому порядку до відповідальності посадових осіб, винних у таких порушеннях;

6) вивчати в установленому порядку стан роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах для дітей і закладах соціального захисту дітей, стан виховної роботи з дітьми у навчальних закладах;

7) сприяти впровадженню громадського контролю за додержанням прав та законних інтересів дітей в дитячих закладах, закладах соціального захисту дітей;

8) взаємодіяти з організаціями, у тому числі міжнародними, з питань захисту прав та законних інтересів дитини;

9) надавати громадянам, зокрема дітям, консультації про права дитини, способи їх реалізації та захисту;

10) звертатися до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з пропозиціями щодо поліпшення умов проживання, виховання та захисту дітей, оптимізації мережі закладів для дітей; можливих дій в інтересах дитини;

11) сприяти реалізації громадських програм і проектів соціального спрямування з метою забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів дітей.

Слід звернути увагу на те, що наділяючи Уповноваженого Президента України з прав дитини широким спектром прав у цій сфері, вкрай важливе на законодавчому рівні визначення його обов'язків щодо дотримання Конституції України і законів України, інших правових актів, міжнародних договорів, що є частиною законодавства України, а також обов'язків у своїй діяльності керуватися принципами пріоритетності прав та законних інтересів дитини, забезпечувати виконання покладених на нього функцій (які теж повинні бути регламентовані) та повною мірою використовувати у своїй діяльності, яка спрямована на забезпечення прав дитини, надані йому права, що дасть можливість реалізувати свою діяльність більш ефективно та всебічно.

Окрім Уповноваженого Президента України з прав дитини у сфері забезпечення прав дитини відіграє значну роль Кабінет Міністрів України, не зважаючи на те, що його повноваження у сфері забезпечення прав дитини у законодавчій площині конкретно не визначені. До завдань Кабінету Міністрів України відноситься вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості, що знайшло свою деталізацію у Законі України “Про Кабінет Міністрів України”.

Однак, у даному законі відсутнє положення, яким чітко визначені повноваження Кабінету Міністрів України у сфері забезпечення прав дитини, що призводить до помилкового уявлення з приводу того, що Кабінет Міністрів України не бере участі у забезпеченні прав дитини. Тому, ми вважаємо, що закон повинен чітко регламентувати, що Кабінет Міністрів України у сфері забезпечення прав дитини повинен:

1) здійснювати контроль за діяльністю органів публічного адміністрування у сфері забезпечення прав дитини;

2) взаємодіяти з органами державної влади та органами місцевого самоврядування з питань забезпечення прав дитини;

3) вносити до Верховної Ради України як суб'єкт законодавчої ініціативи проекти Законів України, які спрямовані на забезпечення прав дитини, захисту їх прав та законних інтересів, посилення їх безпеки та статусу.

Запропонована тріада повноважень є мінімальним необхідним стандартом, який вищий орган державної виконавчої влади повинен здійснювати у сфері забезпечення прав дитини та яким повинен бути доповнений Закон України “Про Кабінет Міністрів України”. Визначаючи компетенцію державних органів влади у сфері забезпечення прав дитини, не можна обійти увагою суди, які розглядають справи щодо неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення; про адміністративну відповідальність батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників) неповнолітніх за невиконання ними своїх обов'язків щодо виховання і навчання дітей; про обмеження батьків у дієздатності, відібрання дітей та позбавлення батьківських прав, виселення осіб, позбавлених батьківських прав, якщо їх спільне проживання з дітьми, щодо яких вони позбавлені батьківських прав, неможливе; про поновлення батьківських прав і розв'язання спорів між батьками щодо місця проживання дітей; щодо інших питань, пов'язаних з особистими, житловими і майновими правами неповнолітніх. Сьогодні підіймається дискусійне питання щодо впровадження ювенальних судів і центрів в Україні. Наступними органами влади, які наділені компетенцією у сфері забезпечення прав дитини, є органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей, які діють на підставі Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, Закону України “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей” [51]

У даних нормативно-правових документах визначено, що забезпечення прав дітей на життя, розвиток, виховання, освіту, медичне обслуговування, надання матеріальної підтримки дітям і профілактики серед них

правопорушень покладається в межах визначеної компетенції на: центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей;

центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей; відповідні структурні підрозділи обласних, Київської, міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад;

уповноважені підрозділи органів Національної поліції; приймальники-розподільники для дітей;

органи Національної поліції; школи соціальної реабілітації та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти;

центри медикосоціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я; спеціальні виховні установи Державної кримінальновиконавчої служби України;

притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка).

Виходячи з цього слід зазначити, що в Україні система органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей має достатньо розгалужену структуру, кожен ланцюг якої здійснює конкретну компетенцію для забезпечення прав дитини.

Чинним законодавством передбачено, що на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, покладаються завдання щодо розроблення і здійснення самостійно або разом з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадськими організаціями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей; координації зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності у вирішенні питань соціального захисту дітей та організації роботи

із запобігання дитячій бездоглядності; здійснення контролю за умовами утримання і виховання дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей незалежно від форми власності; ведення обліку дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та соціально-реабілітаційних центрів; проведення роботи з соціально-правового захисту дітей, запобігання бездоглядності та правопорушенням серед них, із соціальнопсихологічної реабілітації найбільш уразливих категорій дітей, контроль та координація діяльності служб у справах дітей тощо [40].

Також створення в Україні Національної поліції та наділення її відповідною компетенцією у сфері забезпечення прав дитини відіграє важливу роль, адже діяльність цих органів спрямована на те, щоб зменшувати рівень зростання потенційних майбутніх злочинців, притягувати до відповідальності винних дітей за скоєння правопорушення, чим виховувати у неповнолітніх правомірну поведінку, у деякій мірі правову культуру та “дружити з законом”.

У цьому напрямі органами Національної поліції неухильно проводиться діяльність щодо виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, що вчинені дітьми, та вжиття з цією метою оперативно-розшукових і профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством; розгляду заяв і повідомлень про правопорушення, вчинені дітьми; виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, та ужиття заходів до їх усунення; участь у правовому вихованні дітей; розшуку дітей, що зникли; виявлення дорослих осіб, які втягують дітей у злочинну діяльність, проституцію, пияцтво, наркоманію та жебрацтво; виявлення батьків або осіб, що їх замінюють, які ухиляються від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо створення належних умов для життя, навчання та виховання дітей; ведення обліку правопорушників, що не

досягли 18 років, з метою проведення профілактичної роботи, інформування відповідних служб у справах дітей стосовно цих дітей тощо.

Також слід звернути увагу й на те, що органи Національної поліції наділяються певними правами у ході законного затримання дітей. У свою чергу, спеціальними установами (юридичними особами) органів Національної поліції, призначеними для тимчасового тримання дітей віком від 11 років є приймальники-розподільники для дітей. Такі заклади створюються в областях, місті Києві та діють згідно з положенням, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України.

Загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації є спеціальними навчально-виховними закладами для дітей, які потребують особливих умов виховання, та підпорядковуються центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки. До цих закладів можуть направлятися особи, які вчинили кримінальне правопорушення у віці до 18 років або правопорушення до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність. Основними завданнями загальноосвітніх шкіл і професійних училищ соціальної реабілітації є: створення належних умов для життя, навчання і виховання учнів, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівня, професійної підготовки, розвитку індивідуальних здібностей і нахилів, забезпечення необхідної медичної допомоги; забезпечення соціальної реабілітації учнів, їх правового виховання та соціального захисту в умовах постійного педагогічного режиму.

До загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації направляються за рішенням суду діти віком від 11 до 14 років, а до професійних училищ соціальної реабілітації – віком від 14 років. Діти виховуються у зазначених школах і професійних училищах соціальної реабілітації у межах встановленого судом терміну, але не більше трьох років. Дострокове звільнення дітей із загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної

реабілітації провадиться судом за місцезнаходженням закладу за клопотанням ради школи чи училища.

Центри медико-соціальної реабілітації дітей створюються в державній системі охорони здоров'я за визначенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах сім'ї, дітей та молоді і центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, для дітей, які вживають алкоголь, наркотики, а також для дітей, які за станом здоров'я не можуть бути направлені до шкіл соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації. Основним завданням центрів медико-соціальної реабілітації є створення умов і забезпечення лікування дітей від алкоголізму, наркоманії, токсикоманії та їх психосоціальної реабілітація і корекція.

Спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України – це установи, в яких відбувають покарання неповнолітні віком від 14 років, засуджені до позбавлення волі. Організація та діяльність спеціальних виховних установ регламентується кримінально-виконавчим законодавством. Притулки для дітей є закладами соціального захисту, що створені для тимчасового перебування дітей віком від 3 до 18 років.

Дані притулки підпорядковуються відповідній службі у справах дітей. Основними завданнями притулків для дітей є соціальний захист дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, залишили сім'ї, навчальні заклади; створення належних житлово-побутових і психолого-педагогічних умов для забезпечення нормальної життєдіяльності дітей, надання їм можливості навчатися, працювати та змістовно проводити дозвілля.

Центри соціально-психологічної реабілітації дітей підпорядковуються відповідній службі у справах дітей для тривалого (стаціонарного) або денного перебування дітей віком від 3 до 18 років, які опинились у складних життєвих обставинах, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової та інших видів допомоги. Типове

положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей затверджує Кабінет Міністрів України.

Соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка) є закладами соціального захисту для проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, безпритульних дітей віком від 3 до 18 років, дітей, розлучених із сім'єю, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової, інших видів допомоги та подальшого їх влаштування. Такі центри (дитячі містечка) утворюються, реорганізуються та ліквідуються місцевою державною адміністрацією і підпорядковуються службі у справах дітей.

Слід звернути увагу на те, що наведений вище перелік повноважень державних органів, що здійснюють діяльність у сфері забезпечення прав дитини, не є вичерпним, адже вони можуть виконувати й інші обов'язки та мати інші права, що передбачені законодавством.

Останніми роками компетенція органів місцевого самоврядування зазнала значних змін у сфері забезпечення прав дитини. Так, Законом України "Про охорону дитинства" встановлено, що органи місцевого самоврядування забезпечують:

проведення державної політики у сфері охорони дитинства, розроблення і здійснення галузевих та регіональних програм поліпшення становища дітей, підтримки сімей з дітьми, вирішення інших питань у цій сфері;

розвиток мережі навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, соціального захисту, а також позашкільних навчальних закладів, діяльність яких спрямована на організацію дозвілля, відпочинку і оздоровлення дітей, зміцнення їх матеріально-технічної бази;

вирішення питань щодо забезпечення прав дітей, встановлення опіки і піклування, створення інших передбачених законодавством умов для виховання дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків

батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів дітей; організацію безкоштовного харчування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних і інклюзивних класах, та учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України “Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім’ям”; можуть забезпечувати пільговий проїзд учнів, вихованців, студентів до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів; вирішення питань про надання пільг та державної допомоги дітям та сім’ям з дітьми відповідно до законодавства; контроль за дотриманням в ігрових залах, комп’ютерних клубах, відеотеках, дискотеках, інших розважальних закладах та громадських місцях правопорядку та етичних норм стосовно дітей та ін. [16].

Таким чином, визначення за органами місцевого самоврядування достатньої компетенції у сфері забезпечення прав дитини є важливим напрямом, який відіграє значну роль, оскільки сільські, селищні, міські ради кожної адміністративно-територіальної одиниці максимально наближені до проблем дитинства та володіють цією інформацією більше ніж інші органи влади. Не можна залишити поза увагою участь громадськості у реалізації державної політики у сфері захисту прав дітей. Активна участь громадян у здійсненні такої політики дозволяє більш повно представити інтереси дітей, підвищити якість та легітимність управлінських рішень, запобігти зловживанню владою та її бюрократизації, сприяє налагодженню конструктивного співробітництва між владою та громадянами. Активність участі громадян у суспільно-політичному житті багато в чому зумовлена станом політичної культури суспільства. Однак, сучасний стан політичної культури українського суспільства не відповідає стандартам демократії участі, якій притаманна активістська культура. Пасивність участі громадян у

суспільнополітичному житті багато в чому зумовлена впливом таких політико-культурних факторів, як: низькі політична ефективність та інтерес населення до політики, недостатня політична компетентність, низький рівень довіри громадян як один до одного, так і до громадських та державних інститутів; брак громадянської відповідальності, стійкі патерналістські установки, домінування екстернальних орієнтацій, переважна орієнтація масової свідомості на матеріалістичні цінності, а також невисока значущість для більшості населення політико-громадянських цінностей. Тож і суб'єктність представників громадськості у сфері державної політики щодо захисту прав дітей можна охарактеризувати, здебільшого, як потенційну [9].

У суспільствах із розвинутою демократією поява громадських ініціатив відбувається в міру усвідомлення тих проблем, вирішення яких поки що не входить до функцій держави. Або ж лідери громадських рухів та організацій пропонують інші способи вирішення нагальних проблем, альтернативні діям влади. Також досить розповсюджений варіант використання ресурсу громадських організацій для реалізації різних державних програм та соціальних проектів. Тому посиленню впливу громадськості на реалізацію державної політики щодо захисту прав дітей сприяло б створення системи громадянської освіти (зокрема, запровадження у навчальних закладах спеціалізованих дисциплін, спрямованих на формування громадянськості; проведення для учнів середніх шкіл позакласних заходів із громадянської освіти; періодичне опублікування у засобах масової інформації матеріалів, спрямованих на підвищення загальної поінформованості про демократичне громадянство, а також про права дітей, контроль за їх дотриманням).

Отже, суб'єктами державної політики у сфері захисту прав дітей в Україні є: Уповноважений Президента України з прав дитини, Кабінет Міністрів України, суди, органи місцевого самоврядування, органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей, Національна поліція та її спеціальні установи (приймальники-розподільники для дітей), загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, Центри

медико-соціальної реабілітації дітей, Центри соціально-психологічної реабілітації дітей, спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби, притулки для дітей, соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка), громадськість. Чинним законодавством встановлено тільки завдання та права Уповноваженого Президента України з прав дитини. Крім того, прописані на законодавчому рівні завдання Уповноваженого Президента України з прав дитини дають змогу стверджувати, що зазначена інституція не є абсолютно самостійною у своїй діяльності. Її функціонування відбувається шляхом безперервної взаємодії із Президентом України, який є гарантом додержання прав і свобод людини, а Уповноважений Президента України з прав дитини, у свою чергу, забезпечує здійснення Президентом України повноважень щодо забезпечення конституційних прав дітей. Виявлено, що на сьогодні визначення курсу децентралізації влади приводить до того, що держава намагається перекласти на органи місцевого самоврядування окрему сферу відповідальності за забезпечення прав дитини.

1.2. Органи місцевого самоврядування як суб'єкт системи соціального захисту дітей у територіальній громаді

Реформа органів місцевого самоврядування та територіальна організація влади наразі робить актуальним вивчення завдань і функцій місцевих гілок влади, які повинні сприяти вирішенню об'єктивних і суб'єктивних проблем уразливих категорій членів своєї громади, в тому числі дітей.

Існує ціла система інститутів та інституцій, покликаних захищати права дитини, серед яких: Уповноважений Президента України з прав дитини, Міністерства соціальної політики, охорони здоров'я, освіти і науки, судові, правоохоронні органи, прокуратура, науково-дослідні інститути, значна кількість громадських організацій. Водночас усе більше трапляються

випадки, коли діти, які потребують допомоги і втручання, випадають з поля зору спеціалістів через недосконалі міжвідомчі механізми взаємодії.

Питання територіального устрою сьогодні як ніколи актуальне, адже створення громад і визначення їх меж надає їхнім мешканцям певну незалежність як економічну, так і у вирішенні соціальних питань. У дослідженні «громаду» розглядаємо як місце, визначає не певним кордоном, а особливостями життя, подібністю чогось. Бути у громаді або спільноті означає мати щось спільне з іншими людьми. Ця спільність може бути дуже загальною і торкатися всіх аспектів життя або бути дуже специфічною.

Згідно закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (2020) зазначено, що територіальна громада – це мешканці, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Органи місцевого самоврядування є суб'єктом реалізації державної соціальної політики у процесі соціального захисту. В ході децентралізації повноваження з надання соціальних послуг населенню передають з центрального рівня на місцевий, тобто – об'єднаним територіальним громадам, максимально близько до отримувачів цих послуг [17].

З 1 січня 2020 року вступила у дію нова редакція Закону України «Про соціальні послуги». Отже, згідно Закону, встановлюється нова система соціальних послуг та її учасників, етапи визначення потреб, планування, організації та фінансування соціальних послуг. Такі повноваження визначаються як власні повноваження громад, щоб реалізувати їх, у громаді мають створити відповідний структурний підрозділ [18].

Кожна ОТГ зобов'язана надати базові соціальні послуги. Таких базових соціальних послуг сімнадцять, вони зазначені у статті 16 Закону. Питання про якість цих послуг регулюється відповідними стандартами, але поки що ці стандарти не зазнали якісної зміни й дублюють завдання своїх «попередників». Критерії діяльності надавачів соціальних послуг розроблено

з метою встановлення єдиних вимог до надавачів соціальних послуг незалежно від форми власності та господарювання. Надавачі соціальних послуг, діяльність яких відповідає критеріям, уносяться до Реєстру, де зазначено загальні та спеціальні критерії. Загальних критеріїв зобов'язані дотримуватись у своїй діяльності всі члени соціального захисту, спеціальних критеріїв – надавачі соціальних послуг, які надають соціальні послуги, що передбачають цілодобове перебування/проживання, нічне або денне перебування у приміщенні надавача соціальних послуг, у тому числі з харчуванням (догляд, підтримане проживання, притулок тощо), соціальні послуги, що надаються екстрено (кризово), та допоміжні соціальні послуги. Це як ніколи важливо зараз, у країні з'явилися нові соціальні групи, які потребують цих послуг і яких не було в Україні раніше. Наприклад, внутрішньо переміщені особи, ветерани та інші категорії, постраждалі внаслідок війни.

Реформа децентралізації надає громадам нові повноваження, і водночас і нові зобов'язання. На центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді покладено управлінську координаційну функцію в системі соціального захисту на локальному рівні. У новоутворених ОТГ створюються Центри надання соціальних послуг, які є комплексним закладом соціального захисту населення, структурні або відокремлені (територіальні) підрозділи якого проводять соціальну роботу та надають соціальні послуги особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах.

Головними завданнями органів місцевого самоуправління у громадах є управління освітою, фінансами, медициною, культурою, органами соціального захисту; саме ці заклади і працівники цих структур відіграють важливу роль у виявленні загроз для життя дітей. Отже місцева влада повинна мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможною вирішувати всі місцеві питання і нести за це відповідальність. Виконання цих повноважень здійснюють через як уже чинні механізми, так і

через розробку цільових програм, які впроваджуються в межах реалізації відповідних державних програм й одночасно мають свій індивідуальний зміст, що враховує соціально-культурні, соціально-економічні та інші особливості/ресурси територіальної громади й задовольняє відповідні потреби соціальних груп, зокрема, профілактику сирітства.

Сьогодні основним завданням кожної програми, спрямованої на сприяння консолідації зусиль суб'єктів соціального захисту дітей, є унеможливлення соціального сирітства, адже саме надання необхідних соціальних послуг дітям та сім'ям є запорукою виховання дитини у сімейному колі та альтернативою їх влаштування до інтернатних закладів.

Нині пріоритетними напрямками надання соціальних послуг є:

- допомога ВПО та постраждалим від війни;
- денний догляд дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю;
- супровід під час інклюзивного навчання;
- соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці;
- тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють та здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю;
- підтримане проживання.

Форми і методи роботи органів місцевого самоврядування різного рівня мають свої відмінності, зумовлені величиною територіальної громади. Чимало сфер, дотичних до захисту прав дітей, залишаються елементами вертикальної влади. Важливим моментом реалізації цих програм є спільна міжвідомча діяльність державних та громадських організацій, координація, підтримка ресурсами, інформування і реалізація проєктів для захисту прав дітей при наданні соціальних послуг. Суттєве значення для соціального захисту дітей відіграють громадські ініціативи та залучення населення до вирішення проблем територіальної громади. На жаль, мало локальних організацій, які займаються саме соціальною роботою в громадах.

В останні роки більшість питань із захисту населення беруть на себе міжнародні організації, на кшталт, DRC, NRC, Save the children, UNICEF, Terre des homes, People in need, СОС Дитячі містечка Україна, Partnership for

Every Child, а також неурядові організації, що входять до Консорціуму партнерських організацій на чолі із Українською мережею за права дитини / Маріупольська спілка Молоді, Надія і житло для дітей, ГО «Соціальна Синергія». Повертаючись до аналізу програмного забезпечення процесу сприяння органами місцевого самоврядування вирішенню питань соціального захисту дітей у територіальній громаді, в умовах війни, відзначимо, що на території ОТГ повинні працювати фахівці із соціальної роботи (не менше одного такого фахівця на 4 тис. мешканців); бюджет ОТГ повинен передбачати кошти на фінансування соціальних послуг та визначати показники ефективності надання соціальних послуг, що надаватимуться за кошти державного бюджету; створена система соціального захисту на локальному рівні.

Підкреслюючи необхідність систематизації соціального захисту в територіальній громаді, погоджуємося з Л. Волинець, яка підкреслює економічну і соціальну ефективність створення соціальної служби в територіальній громаді, в основі якої лежить партнерство всіх інститутів соціалізації. Це породжує проблеми, які гальмують запровадження нової системи надання соціальних послуг. Такими гострими проблемами є кадрове та ресурсне забезпечення ОТГ, комунікація ОТГ із центральними органами влади та між собою, інфраструктура в ОТГ, і звісно – чітке законодавство, окреслені стандарти та методологія. Ігнорування таких проблем загрожує тим, що, як мінімум, не всі мешканці громад, які потребують соціальних послуг, відчують справедливість, більше того – матимуть рівний доступ до них.

Держава вже почала рухатись у напрямку консолідації та координації усіх залучених гравців у захисну систему. «Порядок взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів та установ під час забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їхньому життю та здоров'ю» визначає механізм взаємодії органів державної влади і

недержавних під час виявлення випадків жорстокого поводження, а саме створення міждисциплінарної команди (далі – МК), яка реагує на факти порушення прав дітей і виявлення загроз життю або здоров'ю дитини.

До складу команди входять суб'єкти виявлення та/або організації соціального захисту дітей, у тому числі органи державної влади та органи місцевого самоврядування, служби у справах дітей, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, заклади освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, органи Національної поліції, територіальні органи ДСНС тощо. Цей перелік можна продовжити. На наш погляд, члени МК поділяються на ключових, без яких неможливі активні дії із захисту дитини (вилучення із сім'ї і кризове втручання у випадках загрози життю) й тих, які мають допоміжну функцію, так би мовити, залучені фахівці.

Виявлення і організація соціального захисту дітей можуть здійснюватися також підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, в тому числі громадськими об'єднаннями та іноземними неурядовими організаціями, фізичними особами - підприємцями, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, які надають соціальні послуги дітям. Цим документом визначено принципи, за якими діють у системі захисту дітей: - забезпечення найкращих інтересів та безпеки дитини; - недопущення дискримінації дитини; - урахування думки дитини під час вирішення питань, що стосуються її життя; - конфіденційності інформації про дитину. Здійснений аналіз політики діяльності міжнародних організацій свідчить про те, що вони відповідають задекларованим державою принципам захисту дітей [2].

Особливо загострюється потреба в допомозі у період військової агресії. Важкі артобстріли впливають на доступність дітей до води, світла, освіти й погіршують санітарні умови. Під час воєнних криз діти стикаються з певними небезпечними для життя ризиками, включаючи недоїдання, відокремлення від своїх сімей, торгівлю людьми, вербування у воєнні угруповання, а також збільшується ризик скоєння усіх видів насильства. Для

подолання цих наслідків органи місцевого самоврядування співпрацюють з партнерами, в тому числі з неурядовими організаціями. Якщо органи місцевого самоврядування не в змозі задовольнити свої основні потреби і надати допомогу, влада не повинна відмовляти в доступі неупередженим гуманітарним організаціям. Голови міських, сільських, селищних рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад, а також старости сіл і селищ, несуть персональну відповідальність за забезпечення виявлення дітей, яким потрібна допомога і своєчасне інформування про них відповідних суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей. У межах компетенцій органів місцевого самоврядування також є питання прибуття дітей з тимчасово окупованої території України, надання дітям статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Оцінка потреб таких дітей проводиться соціальним закладом та/або фахівцем із соціальної роботи після взяття їх на облік. З метою запобігання втрати дітьми родини уряд ініціював створення такої послуги, як патронатні сім'ї, яка успішно імплементується по всій країні.

Таким чином, необхідними умовами ефективності діяльності органів місцевого самоврядування із соціального захисту дітей у територіальній громаді є налагодження та розвиток системи взаємодії й партнерства між виконавчою владою й іншими громадськими/приватними інституціями; створення й розширення переліку соціальних послуг спрямованих на захист дітей у громаді. Особливо це актуально в умовах війни, коли загрози збільшуються у десятки разів, а ресурси, на жаль, мають обмежений характер. Важливим складником ефективності такої системи є використання відповідних соціально-педагогічних технологій підтримки дітей та молоді.

1.3. Соціальний захист дітей у територіальній громаді в умовах збройного конфлікту

Регулярні артилерійські обстріли, перестрілки зі стрілецької зброї, поля, засіяні боєприпасами, які можуть вибухнути в будь-який момент, міни, хвороби, нестача їжі, антисанітарні умови для проживання, недостатні запаси вугілля та дров на зиму – з усіма цими проблемами щоденно зіштовхуються дорослі, а разом з ними й діти, які страждають від війни в Україні. Актуальність захисту дитинства через підвищений ризик вразливості та дискримінації в діяльності державних органів влади особливо посилюється в умовах кризових ситуацій.

Концептуальні основи формування та реалізації державної політики України щодо захисту прав дітей виходять з міжнародної Конвенції про права дітей, яка була ратифікована нашою країною ще в 1991 році. Однак, початком діяльності з міжнародно-правового регулювання в галузі захисту прав дітей вважається створення у 1923 р. Міжнародного союзу порятунку дітей.

У той час права дітей розглядалися в основному в контексті заходів, які необхідно було прийняти відносно рабства, дитячої праці, торгівлі дітьми. Союзом було розроблено перший міжнародний акт – Декларацію прав дитини (або Женевську декларацію), яка поставила питання про заборону примусової дитячої праці. У цілому Женевська декларація складається з п'яти основних принципів, які лягли в основу Конвенції про права дитини; історія виникнення якої безпосередньо пов'язана знову ж таки зі світовою кризою, а саме з другою світовою війною. Україна, ратифікувавши Конвенцію, гарантувала комплекс основних соціальних прав, які захищають дітей вже 30 років від початку існування незалежності держави.

Зобов'язання по виконанню цих прав, які для міжнародного співтовариства є загально визнаними, одночасно породжує зобов'язання України як перед кожним індивідумом, так і перед міжнародною

спільнотою. Цей крок вже автоматично був пов'язаний з удосконаленням вітчизняної системи соціального забезпечення та розробкою нових механізмів соціального захисту дитинства в Україні.

Низка законодавчих актів, таких як Конституція України, Сімейний, Кримінальний та Кримінально процесуальний кодекси України, Закони України «Про охорону дитинства», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про соціальні послуги», «Про протидію торгівлі людьми» та інші визначають права дітей та обов'язки різних інститутів щодо їх захисту.

Здійснюючи захист прав дітей, держава спрямовує свою діяльність на встановлення та забезпечення соціально-економічних і соціально-культурних прав маленьких громадян. Це і право на охорону здоров'я, забезпечення житлом, здобуття освіти, охорону материнства та дитинства, матеріальне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей зі складних життєвих обставин різних категорій тощо.

Отож, під соціальним захистом розуміється сукупність нормативно закріплених гарантій та дій з боку державних органів влади спрямованих на вирівнювання положення громадян не дивлячись на вік з іншими членами суспільства у випадках настання соціальних, політичних та інших видів ризиків. У вузькому сенсі – соціальний захист дітей – це забезпечення державними органами організаційно-правових умов та проведення невідкладних заходів, які спрямовані на створення умов для нормальної життєдіяльності та в інтересах дітей не дивлячись на зовнішні ризики та небезпеку.

В останні роки мають місце певні позитивні тенденції в напрямку реформування системи захисту дітей: законодавче закріплення норм соціального захисту дітей відповідно до міжнародного права; імплементований програмно-цільовий підхід до вирішення завдань охорони дитинства; є спроби удосконалення механізму фінансової підтримки сімей з

дітьми; розширення участі громади й неурядових організацій у подоланні проблем уразливих груп населення тощо. Отже, згідно з нормами міжнародного і вітчизняного права, має бути особливе заступництво і захист дитини і те, що діти в будь-яких конфліктних та надзвичайних ситуаціях завжди повинні отримувати необхідний захист першими. Апріорі вже відомо, що небезпека життю дитини особливо загострюється під час гуманітарних катастроф [22].

Безперечним є те, що система захисту прав дітей сягає багатьох закономірних процесів у так званому захисному середовищі дитини. Рівні, або кола захисного середовища мають мультиплікаційні складники, які порушуються або набувають фрагментарного прояву в ситуаціях непередбачуваного та/або глобального характеру під впливом зовнішніх факторів.

Система захисту стає уразливою і в результаті страждають інтереси та порушуються права дитини, яка знаходиться в центрі всієї системи. Під час надзвичайних дій завданням державних організацій є визначення тенденцій та закономірностей, викликів та прогалин у системі надання допомоги постраждалому населенню (як на загальнонаціональному, так і на локальному рівні).

Відповідно до сфер життєдіяльності виникають ризики для життя дитини в умовах збройного конфлікту. Вчені виділяють наступні групи чинників ризику, яким піддаються діти у мирному житті, та які загострюються в екстремальних ситуаціях: – медичні (відсутність/обмеженість доступу до лікування, надання медичних послуг тим, хто має певну групу здоров'я, порушення психічного та фізичного розвитку, погіршуються умови народження дитини тощо); – соціально-економічні (складні життєві умови, ускладнення адаптації та, як наслідок, непристосованість до життя у суспільстві - втечі, бродяжництво, неробство, злочини, спроби суїциду, агресивна поведінка, адиктивна поведінка; втрата

родини, батьків, як наслідок, отримання статусу дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування умови тощо); – психологічні (відчуження від соціального середовища, порушення спілкування з оточуючими, емоційна нестійкість, дезадаптація, труднощі у взаємодії з ровесниками та дорослими тощо); – педагогічні (невідповідність умов освітнього закладу, затримка темпу психічного розвитку дітей та темпу навчання, відсутність інтересу до навчання, закритість для позитивного досвіду тощо) [23].

Отже, війна в Україні, може призвести до втрати можливості виховуватись в сім'ях, рости здоровими, здобувати якісну освіту, всебічно й гармонійно розвиватися та бути впевненими у своєму майбутньому.

Соціальний захист дітей зараз перебуває у стадії трансформації. Тому дуже важливо в процесі реформи не загубити дитину, тобто максимально врахувати інтереси уразливих категорій, в тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Згідно з вимогами законодавства, процес визначення потреб у соціальних послугах мають організувати і здійснювати відповідні підрозділи соціального захисту органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади.

Фахівець із соціальної роботи, звичайно, є одним із головних суб'єктів цієї роботи на закріпленій за ним ділянці чи у громаді. Основне завдання фахівця соціальної сфери – допомогти членам сім'ї усвідомити наявність проблеми та допомогти їм самим знайти варіанти її вирішення, визначити, що вони можуть зробити самостійно і яка саме за таких умов їм необхідна допомога від спеціалістів, держави.

Державні органи місцевого самоврядування з усією відповідальністю ставляться до розвитку превентивних соціальних послуг для сімей і дітей, надання допомоги на ранніх етапах вразливості, особливо у зоні конфлікту. Головною метою діяльності центрів/відділів соціального захисту, які уповноважені брати участь у реалізації державної політики шляхом

проведення соціальної роботи, є поліпшення або відновлення якості життєдіяльності, захист конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних та духовних потреб сімей, дітей та молоді.

Отже, враховуючи різноманітність підходів до розуміння сутності процесу соціального захисту та спираючись на дослідження провідних фахівців у цій сфері, можна зробити висновок, що соціальний захист дітей в діяльності державних органів повинен бути спрямований на мінімізацію негативного впливу збройного конфлікту, здійснення соціального виховання, надання різних видів соціальної допомоги й підтримки, налагодження взаємовідносин із соціальним оточенням, адаптацію поведінки й психоемоційного стану дітей, що проживають у країні, яка страждає від російської агресії.

РОЗДІЛ II

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВННЯ

2.1. Інтегрована модель соціального захисту у громаді

2.1.1. Соціальні послуги на рівні громади

Актуальність розвитку соціальних послуг в ОТГ визначається і тим, що основним ресурсом громади є її мешканці. На різних етапах життя будь-хто з мешканців громади може потрапити у складні життєві обставини та потребувати професійної соціальної підтримки для їх подолання. Ці обставини можуть бути зумовлені такими чинниками, як невиліковна хвороба, інвалідність, безробіття, малозабезпеченість, домашнє насильство, ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків з виховання дитини, похилий вік чи шкода, завдана конфліктом, тощо. Тому в кожній територіальній громаді необхідним є розвиток та забезпечення надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, що належить до власних повноважень громад.

Важливість забезпечення розвитку соціальних послуг на рівні громади підкреслюється наступним:

1. Повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення надання соціальних послуг населенню закріплені законодавчо. Бездіяльність щодо реалізації цих повноважень тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, а в деяких випадках і кримінальну відповідальність.

2. Забезпечення соціальної підтримки осіб /сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, захист їхніх прав збільшує довіру до органів місцевого самоврядування. Вищезгадані заходи прямо впливають на якість життя всіх мешканців громади, підвищуючи соціальне благополуччя і безпеку.

3. Вклад у розвиток соціальних послуг має позитивні економічні ефекти. По-перше, особа/сім'я, яка отримує соціальну підтримку у вирішенні складних життєвих обставин, може працювати та приносити дохід до бюджету громади через сплату податків. По-друге, мінімізація кількості мешканців громади, які перебувають у складних життєвих обставинах, за рахунок надання їм вчасної підтримки, сприяє зменшенню проявів негативних соціальних явищ (алкоголізму, бездомності, тощо) та запобігає протиправній поведінці населення (крадіжкам, вандалізму і т.д.).

Щодо розвитку соціальних послуг, то органи місцевого самоврядування є відповідальними за забезпечення надання базових соціальних послуг з урахуванням потреб мешканців громади. Поняття соціальних послуг визначено в Законі України “Про соціальні послуги” і включає дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають.

За класифікацією і змістом надання соціальні послуги бувають:

- прості – не передбачають надання постійної або комплексної допомоги. Їх прикладом є консультування чи представництво інтересів,
- комплексні – передбачають систематичну допомогу, наприклад, соціальний супровід чи соціальна інтеграція тощо;
- спеціалізовані - надаються певним категоріям осіб (наприклад, особам, які постраждали від торгівлі людьми чи ВІЛ-інфікованим особам);
- допоміжні - надаються у натуральному вигляді зокрема, продукти харчування, предмети і засоби особистої гігієни, одяг, взуття, та технічні послуги (транспортні послуги, переклад жестовою мовою тощо) [33].

Соціальні послуги є необхідними для всіх мешканців громади, тому що їх своєчасне надання сприятиме попередженню виникнення проблемних ситуацій. Наприклад, благополучні сім'ї можуть потребувати підтримки у вихованні дітей, зокрема, через надання необхідних консультацій. Мешканці громади, які належать до вразливих категорій населення (наприклад,

малозабезпечені сім'ї або такі, в яких один із членів сім'ї має тяжке захворювання) можуть потребувати консультування, інших видів послуг, щоб своєчасно отримувати підтримку, вирішувати проблемні питання, та попереджувати виникнення кризових ситуацій. Особи чи сім'ї, які вже не можуть самостійно вирішити складні життєві обставини, потребують комплексної соціальної підтримки.

Соціальні послуги не є тотожним поняттям з соціальною допомогою (виплатами) чи адміністративними послугами соціального характеру. Водночас, міжнародний досвід демонструє, що забезпечення надання соціальних послуг конкретній особі чи сім'ї поряд з наданням соціальної допомоги, дозволяє досягати більш ефективних результатів роботи. Це пов'язано з тим, що послуги допомагають особі чи сім'ї відновити потенціал для працевлаштування, створення умов для виховання і догляду дітей, забезпечення належним чином соціально-побутових умов, набуті більшої самостійності у прийнятті рішень, вирішенні щоденних питань, тощо. Таким чином, завдяки наданим послугам, особа чи сім'я починає задовольняти свої потреби та потреби сім'ї, та перестає потребувати соціальної допомоги.

Для забезпечення надання базових соціальних послуг особам/сім'ям у територіальній громаді має бути створена мережа надавачів соціальних послуг державного/комунального сектору та/або залучені надавачі соціальних послуг недержавного сектору. Надавачі недержавного сектору - це підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, благодійні, релігійні організації, фізичні особи-підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності. Шляхами залучення надавачів соціальних послуг недержавного сектору є закупівля послуг, державне-приватне партнерство, соціальне замовлення, конкурс соціальних проектів, мікропроектів та програм.

Органи місцевого самоврядування є також відповідальними за забезпечення ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на рівні відповідної територіальної громади та інформування її населення про

соціальні послуги, з якими жителі можуть ознайомитися у формі, доступній для сприйняття особами з будь-якими порушеннями здоров'я.

Першими кроками виконання повноважень органів місцевого самоврядування у сфері соціальних послуг є утворення за рішенням сесії у виконавчому органі сільської, селищної, міської ради (у тому числі територіальної громади): - структурного підрозділу, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення, формуванні місцевих програм соціальної підтримки; - центру надання соціальних послуг або центру соціальних служб та територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг). На цій сесії також затверджуються положення про вищезгаданий підрозділ, установчі документи центру, а також їх штатний розпис.

Рекомендується комунального надавача соціальних послуг у сільській, селищній, міській територіальній громаді створювати із розрахунку: з чисельністю населення до 20 тисяч мешканців - центр надання соціальних послуг; з чисельністю населення від 20 до 50 тисяч мешканців - центр соціальних служб та територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг); з чисельністю від 50 до 100 тисяч мешканців – 1 центр соціальних служб та територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) на 20 – 50 тисяч мешканців; з чисельністю від 100 до 500 тис – 1 центр соціальних служб та 1 територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) на 50 – 100 тисяч мешканців; з чисельністю понад 500 тис. – 1 центр соціальних служб та 1 територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) на 250 тисяч мешканців.

Рекомендується посади фахівців із соціальної роботи вводити із розрахунку: у сільській місцевості – одна штатна одиниця на: - один або декілька населених пунктів, що входить до складу територіальної громади, з чисельністю населення від 2 до 4 тисяч жителів (за умови, що відстань між населеними пунктами територіальної громади до 15 км); - декілька населених

пунктів, що входить до складу територіальної громади, з чисельністю населення не більше 2 тисяч жителів (за умови, що відстань між населеними пунктами не більше 30 км, за наявності громадського транспортного сполучення чи закріплення за фахівцем соціальної роботи транспортного засобу); - один населений пункт, що входить до складу територіальної громади, у гірській місцевості (не залежно від кількості населення). У містах - 1 штатна одиниця на: - 10 тисяч жителів в обласних центрах та містах з населенням більше 200 тисяч жителів; - 5 - 7 тисяч жителів у містах з населенням від 50 до 200 тисяч жителів; - 5 тисяч жителів у містах з населенням менше 50 тисяч жителів та у приватному секторі.

Розглянемо алгоритм визначення потреб населення територіальної громади у соціальних послугах. Першим етапом розвитку соціальних послуг у громаді є визначення потреб населення територіальної громади у соціальних послугах, що передбачає збір, узагальнення та аналіз інформації про: - наявність на території громади осіб/сімей, які належать до вразливих груп або перебувають у складних життєвих обставинах, та їхні потреби у соціальних послугах; - доступність соціальних послуг, відповідно до потреб отримувачів, як фактичних, так і потенційних. Метою визначення потреб населення громади у соціальних послугах є отримання об'єктивних, достовірних статистичних, кількісних та якісних даних, необхідних для прийняття управлінських рішень щодо розвитку системи соціальних послуг в громаді.

Цей процес надає можливість: - оцінити ефективність діючої системи надання послуг; - визначити цільові групи отримувачів соціальних послуг, з числа жителів громади, їхні потреби у послугах; - розробити стратегію розвитку соціальних послуг. Відповідно до проекту Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах, оцінка потреб населення громади проводиться на середньостроковий період, тобто раз на три роки. При цьому, в рамках щорічного моніторингу надання соціальних послуг потрібно

уточнювати і коригувати дані, з урахуванням соціальної ситуації в громаді [36].

Для ефективної організації процесу визначення потреб, необхідно визначити відповідального. Ним може бути профільний заступник голови громади, який створює постійно діючу міжвідомчу робочу групу з питань визначення потреб громади у соціальних послугах (далі - робоча група). Зі складом робочої групи, її функціями та завданнями можна ознайомитися у проекті Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах.

Відповідальним за збір, аналіз та підготовку пропозицій на основі результатів визначення потреб є підрозділ з питань соціального захисту населення громади. Залежно від кількості населення, цільових груп та розмірів територіальної громади, збір та аналіз даних для визначення потреб населення може здійснюватись структурним підрозділом з питань соціального захисту населення громади із залученням надавачів соціальних послуг, соціального менеджера, фахівців із соціальної роботи, об'єднань працівників системи надання соціальних послуг, об'єднань надавачів та отримувачів соціальних послуг, громадських об'єднань, благодійних організацій, інших суб'єктів господарювання (на платній або безоплатній основі), зокрема тих, що спеціалізуються на такому виді діяльності та/або експертів в соціальній сфері, соціологів.

Етапи визначення потреб населення у соціальних послугах:

1) Утворення Робочої групи для забезпечення проведення заходів з визначення потреб і розроблення пропозицій щодо розвитку соціальних послуг.

2) Збір соціально-демографічних даних жителів громади, даних щодо вразливих груп населення, картування наявних соціальних послуг та надавачів.

3) Збір даних про соціальні проблеми, потреби осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих

обставинах, у соціальних послугах, та про надавачів соціальних послуг, їхні можливості.

Для цього застосовуються різні методи збору даних, зокрема анкетування, структуровані/напівструктуровані інтерв'ю, фокус-групові дискусії та інші, що дозволяє почути/обговорити думки, очікування жителів громади, в т.ч. вразливих груп населення, зрозуміти, які види послуг необхідно розвивати в громаді, які ресурси для цього необхідні [60].

Для збору даних структурний підрозділ з питань соціального захисту населення визначає цільові групи, які необхідно опитати щодо їх потреб у соціальних послугах. Цільові групи формуються, з числа потенційних чи фактичних отримувачів соціальних послуг (наприклад, батьки дітей з інвалідністю, молоді особи, з числа випускників інтернатних закладів, особи, звільнені з місць позбавлення волі, тощо), а також із ширших категорій населення громади (наприклад, молоді сім'ї, жінки/чоловіки певних вікових груп, тощо), які можна виокремити на основі проаналізованих соціально-демографічних даних. Для кожної цільової групи визначається мета та завдання опитування, кількість осіб/сімей, які необхідно опитати, підбираються методи опитування (анкетування, інтерв'ю чи фокус-групова дискусія), розробляються опитувальники з переліком питань, які потрібно поставити тій чи іншій цільовій групі для того, щоб визначити їхню потребу у соціальних послугах. Також узагальнюється і аналізується інформація про результати оцінки потреб осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати.

Для забезпечення сталості розвитку соціальних послуг, визначення проблем у міжвідомчій взаємодії та врахування потреб і пропозицій всіх учасників процесу розвитку соціальних послуг, також необхідно провести інтерв'ю з керівниками відповідних структурних підрозділів, представниками надавачів соціальних, медичних, освітніх та інших послуг.

4) Підготовка звіту про результати визначення потреб населення територіальної громади у соціальних послугах з пропозиціями щодо розвитку

необхідних послуг для забезпечення потреб осіб/сімей на середньостроковий період. При підготовці пропозицій необхідно визначити перелік послуг, які мають бути розвинуті в громаді, умови їх доступності, необхідні ресурси (кадрові, матеріально-технічні, фінансові). Також важливо врахувати необхідність підготовки (навчання) відповідного кадрового складу для надання тієї чи іншої послуги. Пропозиції щодо розвитку послуг мають передбачати перелік заходів, які необхідно виконати для розвитку і забезпечення надання соціальних послуг, у коротко- (терміном на 1 рік), та середньострокових (терміном на 3 роки) планах, з урахуванням найбільш актуальних потреб та можливостей, терміни виконання цих заходів та відповідальних осіб.

Пропозиції також мають визначати перелік послуг, які мають бути організовані в громаді першочергово, з огляду на наступні критерії:

- Запит від цільових груп (осіб/сімей, які потребують соціальних послуг) - визначається на основі інформації, отриманої в результаті аналізу отриманих соціально-демографічних даних жителів громади, даних щодо вразливих груп населення, звернень громадян щодо надання соціальних послуг, інших видів підтримки, фокус-групових дискусій, інтерв'ю та анкетування.

- Повноваження територіальної громади – береться до уваги перелік базових соціальних послуг згідно вимог Закону України “Про соціальні послуги”, а також послуги, розвиток яких належить до власних і делегованих повноважень територіальних громад у сфері соціального захисту, встановлених Законом України “Про місцеве самоврядування в Україні”.

- Спроможність територіальної громади з урахуванням наявних у територіальній громаді кадрових, фінансових та інших ресурсів, необхідних для впровадження та розвитку соціальних послуг, потреби у розвитку спроможності.

- Експертне бачення – визначається членами Робочої групи та залученими експертами у контексті забезпечення необхідного для жителів громади обсягу послуг [7].

Звіт про результати визначення потреб населення територіальної громади у соціальних послугах оприлюднюється на офіційних веб-сайтах органів місцевого самоврядування і виноситься для громадського обговорення. Підрозділ з питань соціального захисту населення громади щороку проводить моніторинг та оцінку стану виконання заходів щодо організації надання соціальних послуг, за результатами якого готується узагальнений звіт та подається на розгляд відповідної місцевої ради.

2.1.2. Планування та фінансування соціального обслуговування в умовах інтегрованої моделі соціального захисту у громаді

Планування надання соціальних послуг у громаді відбувається у межах системи планових документів розвитку громади, які охоплюють різні часові проміжки – довгостроковий (орієнтовно 7 років), середньостроковий (3-5 років) і короткостроковий (1 рік) Основоположним документом, що визначає пріоритети розвитку територіальної громади є стратегія її розвитку (див. рис. 2). У цьому документі на довгострокову перспективу (7 років і більше) окреслюють орієнтири розвитку ключових сфер життєдіяльності громади. Для цього проводять ґрунтовне аналітичне дослідження, визначають сильні та слабкі сторони громади, бачення її розвитку, стратегічні й оперативні цілі та розробляють детальні завдання, виконання яких має забезпечити досягнення визначених цілей.

Оскільки людина є джерелом влади, а діяльність органу місцевого самоврядування спрямована на забезпечення добробуту територіальної громади, рекомендовано, щоб одна зі стратегічних цілей була спрямована на соціальний розвиток. При формулюванні цілей необхідно дотримуватись

технології SMART (ця абревіатура об'єднує великі літери від англійських слів і означає розумна ціль). Відповідно до даної технології ціль має бути:

- 1) максимально конкретно (при її формулюванні необхідно чітко уявити кінцевий результат);
- 2) вимірною, щоб можна було зрозуміти, що вона досягнута;
- 3) досяжною з точки зору зовнішніх чинників і внутрішніх ресурсів;
- 4) співвідноситися з іншими стратегічними цілями, і працювати на їх досягнення;
- 5) бути чітко визначена в часі щодо її досягнення.

Для прикладу можна навести таку ціль: комплексна та ефективна система медичних, соціальних та освітніх послуг, яка задовольняє потреби дітей, сімей з дітьми та осіб, з урахуванням віку, статі, стану здоров'я. Питання соціального захисту переважно включають до окремої операційної цілі. Серед назв операційних цілей, до реалізації яких включають завдання надання соціальних послуг, можна зустріти такі: дієвий соціальний захист вразливих груп населення громади; забезпечення доступності та якості послуг соціального захисту для дітей, сімей з дітьми та осіб, відповідно до їхніх потреб [7].

Питанню розвитку соціальних послуг доцільно присвячувати також окремі завдання у Стратегії розвитку територіальної громади. Прикладами формулювання таких завдань можуть бути: 1) розвиток інфраструктури надання соціальних послуг; 2) забезпечення надання соціальних послуг вразливим групам населення, з урахуванням потреб територіальної громади; 3) розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з урахуванням потреб територіальної громади; 4) розвиток ринку соціальних послуг через залучення надавачів недержавного сектору до надання соціальних послуг. В кожному конкретному випадку необхідно визначати цілі і завдання, які є актуальними для територіальної громади.

Важливою складовою розроблення стратегій розвитку є необхідність забезпечення відкритості процесу та залучення до нього зацікавлених у розвитку громади осіб, що створює сприятливі умови для врахування широкого кола пропозицій та думок. Середньострокове планування важливе для організації системної і планомірної роботи з метою ефективного вирішення важливих завдань, які, зокрема, зазначені в стратегії (див. рис. 2). На місцевому рівні середньострокове планування може бути реалізоване у формі цільових програм (терміном на 3-5 років) або ж у формі комплексної трирічної програми соціально-економічного розвитку. Варто зазначити, що в громадах програму соціально-економічного розвитку часто складають строком на один рік, що також передбачено нормативно-правовими актами.

Місцеві цільові програми є сукупністю взаємопов'язаних завдань і заходів, узгоджених за строками та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями, спрямовані на розв'язання найактуальніших проблем розвитку громади або окремих галузей економіки чи соціально-культурної сфери громади, реалізація яких здійснюється за рахунок коштів бюджету громади, обласного бюджету, державного бюджету та інших залучених коштів [3].

Комплекс заходів, спрямованих на розвиток соціальних послуг може бути включений до відповідної цільової середньострокової програми. Зазвичай цільова програма включає такі компоненти як визначення проблеми, на вирішення якої спрямована програма, її мету, обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, визначення завдань і заходів програми джерел їх фінансування та очікуваних результатів. Детальні вимоги щодо розробки цільових програм доцільно визначити окремим рішенням органу місцевого самоврядування.

Обґрунтування проблеми в аналітичній частині цільової програми доцільно здійснювати з урахуванням результатів визначення потреб населення територіальної громади у соціальних послугах. Цільова програма може включати декілька напрямів заходів, спрямованих на системне

вирішення проблеми територіальної громади. В окремий напрям можуть бути узагальнені організаційні заходи щодо розвитку соціальних послуг, зокрема: - визначення потреб у соціальних послугах; - комунікацію з населенням громади у сфері соціальних послуг; - координацію діяльності різних суб'єктів у сфері соціальних послуг; - моніторинг надання та оцінку якості соціальних послуг. Інші напрями цільової програми можуть включати заходи щодо розвитку певної соціальної послуги або їх груп.

Важливою перевагою застосування цільової програми для планування на середньостроковий період є обґрунтування обсягів і джерел фінансування, що створює сприятливі передумови для їх врахування у бюджетних документах та є засобом забезпечення реалістичності програми. Для короткострокового планування зазвичай використовують Програму соціально-економічного розвитку громади. Це документ, що визначає пріоритети розвитку громади на короткостроковий (іноді - середньостроковий) період, конкретизує завдання та заходи у рамках таких цілей та пріоритетів, відповідальних виконавців та строки виконання заходів, обсяги фінансування, джерела фінансування та індикатори (показники) оцінки результативності виконання заходів Програми. Оскільки на основі зазначеного документу розробляють проект місцевого бюджету, важливо щоб до змісту річної Програми соціально-економічного розвитку було включено усі заходи, передбачені цільовою програмою щодо розвитку соціальних послуг на відповідний плановий рік.

Механізм фінансування соціальних послуг передбачає можливість застосування різноманітних джерел фінансових ресурсів та варіантів фінансування. Побудова оптимальної моделі фінансування соціальних послуг має передбачати мобілізацію стабільних фінансових ресурсів необхідних для надання доступних і якісних соціальних послуг, а також побудову такої системи використання коштів, яка передбачає ефективне їх використання в інтересах громади. Місцевий бюджет є основним джерелом фінансування соціальних послуг. Реалізуючи повноваження щодо організації надання

соціальних послуг у громаді, орган місцевого самоврядування може також сприяти залученню коштів з інших джерел, якими можуть бути ресурси благодійників, меценатів та інших суб'єктів [3].

Вибудовуючи оптимальну модель фінансування соціальних послуг у громаді, важливо поєднувати можливості їх надання як комунальними структурами, так і суб'єктами недержавного сектору. Одна з основних засад функціонування системи надання соціальних послуг, яка передбачена Законом України «Про соціальні послуги», є рівність прав, обов'язків та відповідальності надавачів соціальних послуг державного та недержавного секторів. Відтак бюджетне фінансування може бути спрямоване як для забезпечення діяльності комунальних закладів, які надають соціальні послуги, так і закупівлі соціальних послуг у суб'єктів недержавного. Варто зазначити, що згідно Порядку організації надання соціальних послуг (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587), соціальні послуги можуть надаватися: - за рахунок бюджетних коштів; - з встановленням диференційованої плати залежно від доходу отримувача соціальних послуг; - за рахунок отримувача соціальних послуг або третіх осіб відповідно до законодавства. Категорії осіб, яким соціальні послуги надаються за рахунок бюджетних коштів, з встановленням диференційованої плати та за рахунок отримувача соціальних послуг або третіх осіб, визначені статтею 28 Закону України «Про соціальні послуги». Органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення про надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів іншим категоріям осіб. Для цього орган місцевого самоврядування приймає рішення про перелік послуг, що надаються за рахунок бюджетних коштів, та/або звільнення окремих категорій осіб від плати за надання соціальних послуг. Розглядати питання щодо надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів іншим категоріям осіб та приймати в окремих випадках рішення про звільнення особи від плати за соціальні послуги можуть комісії, утворені виконавчими органами сільських, селищних, міських рад територіальних громад. Варто

зазначити, що надання соціальних послуг може відбуватися в межах співробітництва територіальних громад. Співробітництво може здійснюватися в тому числі в таких формах: - делегування одному з суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань із передачею йому відповідних ресурсів; - реалізація спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів із метою спільного здійснення відповідних заходів; - спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності - інфраструктурних об'єктів; - утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій - спільних інфраструктурних об'єктів.

Відповідно до Закону України “Про співробітництво територіальних громад” співробітництво здійснюється відповідно до договорів про співробітництво, укладених сільськими, селищними, міськими головами від імені сільської, селищної, міської ради після схвалення їх проектів відповідними радами. Порядок організації співробітництва детально описаний у практичному посібнику для посадових осіб місцевого самоврядування “Організація співробітництва територіальних громад в Україні”. Для забезпечення надання соціальних послуг можна також використовувати інші можливості, крім зазначених вище джерел фінансування. Згідно п. 41 Порядку організації надання соціальних послуг, у разі неможливості задоволення потреби жителів відповідної адміністративно-територіальної одиниці в наданні тих чи інших соціальних послуг, крім базових соціальних послуг, виконавчий орган місцевої ради уповноважений поінформувати про це обласну держадміністрацію для забезпечення створення необхідних соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, зокрема шляхом планування та фінансування видатків для задоволення потреб осіб/сімей регіону в соціальних послугах у межах регіональних і місцевих соціально-економічних

програм розвитку. Окремі обласні ради розвивають позитивні практики проведення конкурсів проєктів місцевих ініціатив. Це відкриває місцевим радам можливість ініціювати проєкти, спрямовані на розвиток соціальних послуг, які повністю або частково фінансуватимуться за рахунок коштів обласного бюджету. Грантову та консультаційну підтримку розвитку соціальних послуг надають також низка національних і міжнародних організацій.

Після визначення потреб населення у соціальних послугах та забезпечення їх фінансування, забезпечується надання соціальних послуг відповідно до затверджених державних стандартів соціальних послуг (перелік наведено у п.п. 1.5. пункті

У разі відсутності надавачів необхідних соціальних послуг у територіальній громаді за місцем проживання особи/сім'ї, яка потребує надання соціальних послуг, або якщо запропонована соціальна послуга задовольняє потреби лише частково, орган соціального захисту населення визначає потенційних надавачів таких соціальних послуг і здійснює заходи щодо їх залучення до надання соціальних послуг, у тому числі для забезпечення їх фінансування (пункт 40 Порядку організації надання соціальних послуг).

Окремі соціальні послуги, що надаються стаціонарно, зокрема соціально-психологічна реабілітація осіб із залежністю від наркотичних засобів чи психотропних речовин, забезпечення притулку, наприклад, у випадку домашнього насильства, тощо можуть надаватись поза межами територіальної громади на регіональному (обласному/районному) рівнях. У разі встановлення потреб особи/сім'ї у соціальних послугах, які надаються на регіональному рівні, орган соціального захисту населення за місцем проживання/перебування особи/сім'ї, яка звернулася із заявою, подає клопотання про надання необхідних соціальних послуг разом з відповідними документами структурному підрозділу з питань соціального захисту населення. Після розгляду клопотання на регіональному рівні орган

соціального захисту населення приймає рішення про надання соціальної послуги і надає відповідне направлення для отримання соціальної послуги. Для цього територіальній громаді необхідно розвивати співпрацю (у тому числі на договірних засадах) з надавачами державного, комунального або недержавного сектору, що надають послуги за рахунок коштів обласного/районного бюджету. У рамках такої співпраці доцільно розробити маршрути отримувачів соціальних послуг, які потребують спеціалізованих послуг, що надаються на регіональному рівні, порядок їх перенаправлення для отримання соціальних послуг та визначити оптимальну тривалість надання послуг з урахуванням потреб осіб (сімей) та розвитку спроможності територіальної громади їх задовольняти за місцем проживання особи (сім'ї). Подання заяви з відповідними документами для отримання соціальних послуг особами з інвалідністю та особами похилого віку, які мають інтелектуальні та/або психічні порушення, проводиться відповідно до Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 р. № 576 .

До повноважень органів місцевого самоврядування, які реалізує структурний підрозділ з питань соціального захисту населення, законодавством віднесено також здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінки їх якості і оприлюднення відповідних результатів. Проведення моніторингу та оцінки якості послуг відбувається відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 449 та базується на статті 11 Закону України «Про соціальні послуги». В межах щорічного моніторингу надання соціальних послуг структурний підрозділ з питань соціального захисту населення територіальної громади здійснює збір та оброблення інформації про надані жителям громади соціальні послуги, проводить аналіз узагальненої інформації, їх порівняльний аналіз та планування роботи з розвитку системи надання соціальних послуг.

Оцінка якості соціальних послуг, наданих жителям громади, є процесом відмінним від моніторингу. Його метою є встановлення рівня відповідності наданих жителям громади соціальних послуг затвердженим державним стандартам соціальних послуг. Оцінка якості соціальних послуг може бути внутрішньою або зовнішньою: - внутрішня оцінка якості соціальних послуг проводиться кожним надавачем один раз на рік не пізніше ніж 31 липня. За результатами проведення внутрішньої оцінки якості соціальних послуг готується звіт, який оприлюднюється на офіційному веб-сайті територіальної громади. - зовнішня оцінка якості соціальних послуг здійснюється структурним підрозділом з питань соціального захисту населення територіальної громади та іншими уповноваженими органами (регіональним чи субрегіональним представництвом Національної сервісної соціальної служби, об'єднаннями надавачів соціальних послуг, Мінсоцполітики, замовниками соціальних послуг) у порядку визначеному законодавством. Інформація отримана в результаті моніторингу та оцінки якості соціальних послуг враховується при щорічному визначенні потреб населення у соціальних послугах, а також є підставою для їх вдосконалення. Таким чином, алгоритм розвитку соціальних послуг в територіальній громаді є круговим процесом: від визначення потреб населення, планування та фінансування соціальних послуг до їх впровадження через мережу надавачів соціальних послуг, моніторинг та оцінку їх якості з метою подальшого вдосконалення соціальних послуг та кращого задоволення потреб населення у соціальних послугах в наступному періоді [25].

Для забезпечення комплексного підходу у соціальній підтримці населення та доступності соціальних послуг для всіх мешканців громади рекомендується, щоб всі суб'єкти, пов'язані із забезпеченням прав дитини та наданням послуг соціального характеру були об'єднані у єдину інтегровану систему.

Для побудови інтегрованої системи соціального захисту на рівні громади необхідно:

- утворити єдиний структурний підрозділ у виконавчому комітеті місцевої ради, що має повноваження у сфері соціального захисту та надання соціальних послуг населенню;

- утворити службу у справах дітей з метою забезпечення можливості повноцінно виконувати покладені на громаду законом зобов'язання щодо захисту прав дітей;

- враховувати у плануванні та програмно-цільовому бюджетуванні заходи щодо розвитку інтегрованої системи соціального захисту;

- ввести єдині принципи, правила, технології, алгоритми дій для організації надання соціальної підтримки мешканцям територіальної громади.

Одним із кроків у створенні інтегрованої системи соціального захисту на рівні громади є забезпечення міжвідомчої взаємодії та міждисциплінарного підходу як на етапі визначення потреб у соціальних послугах, так і на етапах їх розвитку, у процесі надання. Міжвідомча взаємодія забезпечується через співпрацю всіх підрозділів та надавачів соціальних, адміністративних, медичних, освітніх, культурних, реабілітаційних послуг, підрозділів Національної поліції України. Така співпраця сприяє розвитку горизонтальних зв'язків між надавачами послуг, впровадженню єдиних принципів, технології та алгоритмів дій для своєчасного виявлення, попередження та ефективного реагування, надання допомоги, зокрема дітям та їхнім сім'ям які перебувають у складних життєвих обставинах.

Для забезпечення ефективної міжвідомчої взаємодії на рівні громади повинен існувати визначений для всіх суб'єктів порядок обміну інформацією, перенаправлення та забезпечення необхідного реагування. Зокрема, кожній громаді рекомендується напрацювати та погодити Алгоритм міжвідомчої взаємодії, що враховуватиме її власну інституційну спроможність та визначатиме відповідальних виконавців. В даному алгоритмі доцільно визначити: перелік наявних в громаді суб'єктів взаємодії (Центр надання

соціальних послуг або інші надавачі соціальних послуг, структурний підрозділ з питань соціального захисту населення, служба у справах дітей, підрозділ Національної поліції, Центр первинної медико-санітарної допомоги, місцеві територіальні органи ДСНС та інші), відповідального за їх координацію; процедуру повідомлення та перенаправлення інформації у випадках виявлення: - осіб, які постраждали від домашнього насильства/насильства за ознакою статі або торгівлі людьми; - дітей постраждалих від жорстокого поводження; - загрози життю та здоров'ю дитини; - сімей у складних життєвих обставинах, або сімей з ознаками вразливості; - інших випадків, що потребують використання міждисциплінарного підходу.

2.1.3. Соціальний захист дітей у Лозуватській територіальній громаді

Лозуватська сільська територіальна громада - територіальна громада в Україні, в новоствореному Криворізькому районі Дніпропетровської області, з адміністративним центром у селі Лозуватка.

Лозуватську громаду створено 25.10.2020р. Населення складає 19268 осіб. До складу Лозуватської громади входять такі населені пункти: Лозуватка, Базарове, Новоганнівка, Раєво-Олександрівка, Мар'янівка, Христофорівка, Валове, Іванівка, Вільне, Радгоспне, Грузьке, Анастасівка, Новолозуватка, Тернівка, Данилівка, Зелений гай, Зелений луг, Кудашівка, Новий мир, Мусіївка, Червона поляна, Ранній ранок, Гейківка, Іванівка, Кривбас, Новий Кременчук, Павлівка, Чкаловка, Грузька Григорівка, Дружба, Інгулець, Радіонівка.

Площа території - 564,7 км², населення громади - 19 172 особи, з них: міське населення - 1 369 осіб, сільське - 17 803 особи (2020 р.).

Утворена у 2020 році, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 709-р від 12 червня 2020 року «Про визначення адміністративних

центрів та затвердження територій територіальних громад Дніпропетровської області», шляхом об'єднання територій та населених пунктів Христофорівської селищної та Вільненської, Гейківської, Грузької, Данилівської, Лозуватської, Софіївської і Чкаловської сільських рад Криворізького району Дніпропетровської області.

Згідно цифрового паспорту громади чисельність дітей дошкільного віку – 467 осіб, шкільного віку – 1326 осіб, дітей, що відвідують заклади дошкільної освіти, розташовані на території громади – 348 осіб, учнів, що здобувають загальну середню освіту в закладах на території громади – 1326 осіб [65].

Кількість закладів соціально-культурної сфери, що утримуються за рахунок бюджету органів місцевого самоврядування, усього одиниць, з них:

заклади загальної середньої освіти I – III ступенів -1;

заклади загальної середньої освіти I – II ступенів – 7;

заклади дошкільної освіти -8;

заклади позашкільної освіти -1;

дитячо-юнацькі спортивні школи -1;

центри професійного розвитку педагогічних працівників -1;

центри первинної медичної (медико-санітарної) допомоги -1;

структурні підрозділи – амбулаторії – 4;

Доступ населення до адміністративних послуг:

наявність центру надання адміністративних послуг – 1;

кількість точок доступу до адміністративних послуг (віддалені робочі місця, територіальні підрозділи, мобільні офіси) -7;

кількість адміністративних послуг, що надаються через ЦНАП - 156

11 релігійних громад

3.1. Розподіл населення за статтю та віком

чоловіки					
0-17	18-25	26-45	46-65	66 +	усього
2452	2446	1834	1277	1073	9082

жінки					
0-17	18-25	26-45	46-65	66 +	усього
2267	2509	1278	1322	1600	8976

3.2. Стан смертності – народжуваності

Форма Р-4

Роки	Загальна чисельність населення	Померло на 1000 чол. (осіб)	Народилося на 1000 чол. (осіб)	Приріст, зменшення (промільє)

				(+, -)
2009	18459	355	96	259
2010	18396	362	101	261
2011	18622	360	109	251
2012	19032	370	98	272
2013	19048	402	99	303
2014	19000	408	103	305
2015	19202	398	99	299
2016	18803	402	85	317
2017	18604	396	90	396
2018	18302	378	82	296
2019	18106	410	78	332
2020	17992	365	67	298
2021	17992	365	67	298
2022	17992	365	67	298
2023	17992	365	67	298

СЕРЕДНЬО-ТЕХНІЧНІ ТА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІ УЧИЛИЩА

Форма Р-17

№ п/п	Назва	Адреса	Керівник (П.І. Б., тел. сл., дом, стаж перебування на посаді)	Кіл-ть учнів		Кіл-ть викладачів	Кіл-ть технічного персоналу
				факт	розрах		
	РАЗОМ по громаді: 11			1549	2865	206	136
1.	Лозуватський ліцей імені Т.Г.Шевченка Лозуватської сільської ради	село Лозуватка, вул. Миру, 1Б	Соколовська Марія Іванівна	119	250	17	13
2.	Філія Лозуватська початкова школа-сад Лозуватського ліцею імені Т.Г.Шевченка Лозуватської сільської ради	село Лозуватка, вул. Чкалова, 44	Ковалець Інна Іванівна	144	200	18	9
3.	Філія Лозуватська гімназія Лозуватського ліцею імені Т.Г.Шевченка Лозуватської сільської ради	село Лозуватка, вул. Толстого, 60	Потоцька Ірина Володимирівна	85	322	14	11
4.	Філія Радіонівська гімназія Лозуватського ліцею імені Т.Г.Шевченка Лозуватської сільської ради	село Радіонівка, вул. Театральна, 1А	Ярошенко Людмила Вікторівна	97	145	15	11
5.	Комунальний заклад «Софіївська гімназія» Лозуватської сільської ради	село Софіївка, вул.Центральна,100	Ляховецький Євген Анатолійович	69	98	14	10
6.	Комунальний заклад «Христофорівська гімназія» Лозуватської сільської ради	смт. Христофорівка, вул.Азарнова, 19	Мотуз Любов Олександрівна	86	130	17	9
7.	Комунальний заклад «Гейківська гімназія» Лозуватської сільської ради	село Ранній Ранок, вул.Шкільна, 10	Іванова Вікторія Віталіївна	472	1030	42	17
8.	Комунальний заклад «Грузька гімназія»	село Грузьке, вул.Українська, 1А	Поліщук Лілія	158	250	18	17

	Лозуватської сільської ради		Юріївна				
9.	Комунальний заклад «Зеленогайська гімназія» Лозуватської сільської ради	Дніпропетровська область, Криворізький район, село Зелений Гай, вул.Ставкова, 57	Болсун Любов Миколаївна	71	100	10	10
10.	Комунальний заклад «Данилівська гімназія» Лозуватської сільської ради	Дніпропетровська область, Криворізький район, село Данилівка, вул. Шкільна, 5	Космін Лариса Степанівна	76	120	19	13
11.	Комунальний заклад «Червоношахтарська гімназія» Лозуватської сільської ради	село Вільне, вул. Меліоративна 2а	Волошина Юлія Миколаївна	172	220	22	16

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ШКОЛИ

Форма Р-18

№ п/п	Назва	Адреса	Керівник (П.І.Б., тел. сл., дом, стаж перебування на посаді)	Кіл-ть учнів	Кіл-ть викладачів	Кіл-ть технічного персоналу
1	КЗ СМО «Музична школа» Лозуватської сільської ради	с. Лозуватка, вул. Миру, буд. 40		214	19	

ДОШКІЛЬНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

Форма Р-20

№ п/п	Назва	Адреса	Керівник (П.І.Б., тел. сл., дом, стаж перебування на посаді)	Кіл-ть учнів, дітей	Кіл-ть викладачів, вихователів	Кіл-ть технічного персоналу	Джерела фінансування (тис. грн.)
	РАЗОМ по громаді: 8			346	43	73	17 209,340
1.	Комунальний заклад «Софіївський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Сонечко»	53050, Криворізький р-н с. Софіївка вул. Центральна, 67	Пухальська Яна Миколаївна 8 років 2 міс.	36	4	8	За рахунок коштів місцевого бюджету 2 036,391
2.	Комунальний заклад «Гейківський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Теремок»	53054, Криворізький р-н с. Ранній Ранок вул. Южна, 1	Ляшенко Іванна Олександрівна 10 років 2 міс.	28	5	7	За рахунок коштів місцевого бюджету 1 549,454
3.	Комунальний заклад «Данилівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Світлячок»	53060, Криворізький р-н с. Данилівка вул. Шкільна, 2	Демко Ольга Андріївна 4 міс.	28	5	7	За рахунок коштів місцевого бюджету 1 438,132
4.	Комунальний заклад «Лозуватський комбінований заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Берізка»	53020, Криворізький р-н с. Лозуватка вул. Ватутіна, 43	Мацур Богдана Володимирівна 3 роки 5 міс.	100	12	17	За рахунок коштів місцевого бюджету 4 453,502
5.	Комунальний заклад «Чкаловський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Ластівка»	53030, Криворізький р-н с. Чкаловка вул. Молодіжна, 15	Скуратівська Ольга Григорівна 15 років 5 міс.	18	2	6	За рахунок коштів місцевого бюджету 1 279,164
6.	Комунальний заклад «Христофорівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Буратіно»	53052, Криворізький р-н сел. Христофорівка вул. Садова, 68	Кучеренко Віра Іванівна 25 роки 1 міс.	28	4	8	За рахунок коштів місцевого бюджету 1 602,063
7.	Комунальний заклад «Вільненський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Білочка»	53052, Криворізький р-н с. Вільне, вул. Садова 1а	Мягких Олена Іванівна 1 рік	75	7	12	За рахунок коштів місцевого

							бюджету 2 978,685
8.	Комунальний заклад «Радіонівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) «Берізка»	53031, Криворізький р-н с. Радіонівка, вул. Першотравнева, 7	Бесчастна Валентина Тарасівна 17 років 4 міс.	33	4	8	За рахунок коштів місцевого бюджету 1 871,949

ПРЕДСТАВНИЦЬКИЙ ОРГАН: Лозуватська сільська рада (адреса: вул. Миру, 69, с. Лозуватка, Криворізький район, Дніпропетровська область, Україна, 53020). Офіційний вебсайт: lozuvatka.dp.gov.ua/ua

Схарактеризуємо Лозуватську громаду за окремими напрямками [63].

ЕКОНОМІКА: 76% території громади - землі сільськогосподарського призначення, тому розвинуте сільське господарство - функціонує 86 ТОВ, 82 фермерських господарств та 1879 особистих селянських господарств (більшість по вирощуванню зернових культур). Кількість ФОП - 396, кількість підприємств - юридичних осіб - 197

ТУРИЗМ: Христофорівське водосховище та річка Інгулець на території громади є привабливими місцями відпочинку мешканців Кривого Рогу. У громаді розташовано понад 50 туристичних баз. Найбільший готель - заміський комплекс «Боковенька» (с. Інгулець).

Історія більшості населених пунктів громади пов'язана з розвитком міста Кривого Рогу, адже вони були створені для забезпечення мешканців Кривого Рогу продуктами харчування та/або для обслуговування видобувних підприємств міста. Деякі населені пункти громади були засновані раніше Кривого Рогу та мають тривалу історію.

Найстаріший населений пункт громади та адміністративний центр громади – село Лозуватка. Слобода Лозуватка була заснована у 1765 році переселенцями з Чернігівської губернії з-під Глухова. Поселення розташовувалось на вигідному для розвитку торгівлі місці - Криворізько-Єлисаветградському тракці. Завдяки цьому в селі було багато крамниць, де торгували сільськогосподарськими продуктами та виробами місцевих кустарів: гончарів, чинбарів, кравців та інших.

ДИНАМІКА КІЛЬКОСТІ НАСЕЛЕННЯ.

У середньому щороку населення громади збільшується на 143 особи. Ключовою причиною є позитивне сальдо міграції: до громади щороку прибуває на 217 людей більше ніж вибуває. Водночас у громаді спостерігається негативний коефіцієнт природного приросту - кількість померлих щороку перевищує кількість народжених в середньому на 75 осіб. До того ж коефіцієнт природного приросту у громаді (-4.17‰) дещо нижчий за середній показник по Україні (-3.74‰). У разі продовження позитивного сальдо міграції до громади, населення громади може становити 19 тис. 374 людей у 2030 році та 22 тис. 234 осіб у 2050 році. Проте зважаючи на той факт, що населення Кривого Рогу зменшується (-20 тис. осіб за останні 8 років), тенденція може змінюватися.

ВІКОВА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ загалом корелює із віковою структурою Дніпропетровської області. Частка пенсіонерів і в громаді й в середньому по області складає 24%. Водночас в громаді вища ніж в області частка населення молодшого за працездатний вік і відповідно нижча частка осіб працездатного віку. Отже, середній вік населення громади нижчий, ніж в середньому по області, що є однією із конкурентних переваг громади.

РІВЕНЬ ОСВІТИ. Населення Лозуватської громади має доволі високий рівень освіти. 29,5% жителів працездатного віку здобули вищу освіту, 37,1% - середньо-технічну та середню спеціалізовану. Лише 19,1% від всього населення мають середню або незавершену середню освіту. Ще 14.3% населення мають незавершену вищу освіту.

ЗАЙНЯТІСТЬ. Половина працездатного населення громади (50.0%) зайнята у сільському господарстві. 20.5% та 19.4% жителів працевлаштовані у промисловості та торгівлі відповідно. Офіційний рівень безробіття у громаді - 7%.

ОСВІТА. У громаді діють 8 закладів дошкільної освіти, які охоплюють 100% дітей дошкільного віку в громаді. Навантаження на вихователя відповідає середньому рівню по країні. Водночас вартість утримання 1

дитини в закладі вдвічі нижча, ніж у сусідній Петрівській громаді - 47.6 тис. грн проти 82.3 тис. грн відповідно. Наповненість закладів дошкільної освіти - вище середнього. Середній показник наповненості по громаді - 64%. Лише в одному закладі наповненість майже втричі менша проектної потужності (Софіївський ЗДО «Сонечко») і тільки один дошкільний заклад, де утримання однієї дитини на рік коштує понад 80 тис. грн.

У громаді діють 1 опорна загальноосвітня школа, 3 філії, 5 гімназій і 2 загальноосвітні школи 1-3 ступеня, що охоплюють навчанням 100% дітей шкільного віку в громаді. Діти та педагогічні працівники, які проживають за межами пішохідної доступності до закладів освіти, забезпечені послугами підвезення (є 11 шкільних автобусів). Навантаження освітян є нижчим, ніж у середньому в Україні. Водночас вартість утримання 1 учня в Лозуватській громаді значно вища за середній показник по сільській місцевості в Україні - 54.8 тис. грн проти 32.4 тис. грн відповідно. Зокрема, в Радіонівській ЗОШ I-II ступенів вартість утримання 1 дитини на рік становить 80 тис. грн, а реальна наповнюваність Радіонівської та Данилівської ЗОШ втричі нижча за проектну потужність.

Якість освіти у школах Лозуватської громади доволі висока: 70% випускників шкіл вступають до закладів вищої освіти; Червоношахтарська загальноосвітня школа входить до 100 кращих шкіл області (з 520), а Лозуватська - до 200 найкращих; у Лозуватській опорній та у Софіївській загальноосвітній школі наявні STEM-лабораторії.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

На території громади працює інклюзивно-ресурсний центр, який обслуговує 5 558 дітей. 253 дитини з особливими освітніми потребами мають можливість отримати якісне навчання та розвиток. У Лозуватській, Радіонівській та Червоношахтарській школах діють інклюзивні класи.

На території громади відсутні професійно-технічні чи вищі навчальні заклади. Професійно-технічну та вищу освіту молодь громади здобуває у навчальних закладах м. Кривий Ріг (зокрема у Криворізькому педагогічному

університеті, Криворізькому медичному коледжі), а також м. Дніпро, м. Кропивницький та інших містах України.

На території громади позашкільна освіта представлена такими закладами: КЗПО «Центр дитячої та юнацької творчості», КЗ СМО «Музична школа» Лозуватської сільської ради», КЗПО «Дитячо-юнацька спортивна школа». Загальна кількість запропонованих гуртків різних напрямів - 21. Вони охоплюють позашкільною освітою 37.28% дітей шкільного віку.

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА

У Лозуватській сільській раді реалізується система працевлаштування та стажування молодих фахівців у структурні підрозділи; проводиться активне залучення молоді до участі в подіях громади.

СПОРТ ТА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

На території громади функціонує КП «Дитячо-юнацька спортивна школа», у якій 12 тренерів та викладачів спорту пропонують заняття з боротьби, футболу, волейболу та шахів. У ДЮСШ займається 332 учні, це 16.5% від загальної кількості дітей шкільного віку. Діють 32 спортивні майданчики та стадіони (поля для гри), більшість з яких розташовані на території чи поруч з навчальними закладами громади. На території громади зареєстровано ФК «Лозуватка». Разом з волейбольною командою футбольний клуб отримує системну підтримку від приватних інвесторів.

СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ

Лозуватська сільська рада активно розвиває партнерські відносини з ключовими роботодавцями громади, а також міжнародними організаціями: громада має стратегічне партнерство з ЦГЗК Групи Метінвест, ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». ЦНАП на території громади перебуває у стадії створення. За надання соціальних виплат та послуг в громаді відповідає комунальна установа «Центр надання соціальних послуг Лозуватської сільської ради». Центр вивчає потреби осіб/сімей у соціальних послугах;

надає соціальні послуги; інформує населення громади про перелік, обсяг і зміст соціальних послуг, які він надає, та інше.

У структурних підрозділах Лозуватської сільської ради працює 76 працівників. У громаді працює 7 старост [65].

Варто виокремити наступні сильні сторони в управлінні громадою: декілька співробітників на розмовному рівні володіє англійською мовою; налагоджена система організованого навчання працівників; налагоджена програма стажування, завдяки якій до роботи активно залучаються молоді спеціалісти; в структурі сільської ради є архітектор.

Комунікація сільської ради з мешканцями відбувається через через старост та збори мешканців громади; сайт громади lozuvatka.dp.gov.ua; офіційну сторінку сільської ради у facebook facebook.com/lozuvatka.otg; офіційну сторінку сільської ради в instagram instagram.com/lozuvatka.otg. Також у facebook та instagram активно ведеться неформальна сторінка [Lozuvatka Live](#).

З метою вивчення думки мешканців громади про особливості проживання у Лозуватській територіальній громаді, рівень соціального обслуговування, можливості громади у вирішенні власних соціальних проблем та задоволенні соціальних потреб, а також про роль місцевого самоврядування у соціальному захисті дітей, нами було організовано та проведено дослідно-експериментальну роботу (вивчення стратегічних та звітних документів, опитування, якісний та кількісний аналіз результатів опитування, формулювання висновків та окреслення перспектив розвитку).

Опитування жителів громади відбувалося розповсюдження друкованих та онлайн анкет. В опитуванні взяли участь 62 особи з рівним представленням чоловіків та жінок. Були представлені 18 найбільших населених пунктів громади.

Щодо вікового показника респондентів, то 38.3% - 25-40 років, 21.5% - 60+років, 19.8% - 40-50 років, 15.6% - 50-60 років, 4.8% - < 25.

У ході дослідження нами встановлено загальний рівень задоволеності жителів проживанням в громаді («Наскільки Ви задоволені проживанням у громаді?»): 43,9% – повністю задоволені, 25,4% – посередньо, 30,% – незадоволені.

Серед найбільших проблем громади («Що, на Вашу думку, заважає розвитку громади?»), опитані респонденти виокремили: безробіття, засміченість довкілля, зношеність інженерних мереж, відсутність внутрішніх інвестицій, багато людей старшого працездатного віку, слабка ініціативність та активність громади, відсутність зовнішніх інвестицій, відсутність можливостей для самореалізації, недостатня підприємливість мешканців, низька якість середньої освіти, відсутність дорожнього покриття, злочинність, алкоголізм, наркоманія, недостатня інформованість про громаду, забрудненість питної води, несприятливі умови для підприємництва, низька якість дошкільної освіти. Якісні результати представлені ранжуванням від найбільш частих суджень (безробіття) до найменш частих (низька якість дошкільної освіти).

Пріоритети розвитку громади респонденти розподілили в такій послідовності: зменшити рівень безробіття, покращити водопостачання та водовідведення, відремонтувати дороги, розвивати сферу дозвілля, підтримувати фермерство, відремонтувати вулиці, розвивати мале та середнє підприємництво, зменшити рівень безробіття, підвищити доброустрій, сприяти розвитку промислового виробництва, використовувати місцеві природні ресурси, розвивати туризм, підтримувати кооперативний рух розвитку громади.

48% опитаних мешканців вважають досягнення цих цілей реалістичними, зокрема завдяки таким сильним сторонам громади: прогресивна та дієва місцева влада; вигідне географічне розташування; активні підприємства та підприємці; приваблива природа та вільні земельні ділянки; іноземні інвестори та корисні копалини на території громади.

Окрему увагу у ході нашої дослідно-експериментальної роботи ми приділили вивченню потенціалу громади у соціальному захисті дітей. Так, дослідження, проведені в 6 сім'ях, які мають статус СЖО показали, що факт перебування дитини в сім'ї зі складними життєвими обставинами встановлюється представниками соціальних служб за результатами оцінки потреб дитини, яка ґрунтується на збиранні інформації від батьків/близького оточення дитини. Ефективність здійснення соціального супроводу сімей, які перебувають у СЖО, заснованих на глибинній оцінці потреб і визначення умов чи обставин життя в сім'ї, їх впливу на стан здоров'я й розвиток дитини, становить майже 100%.

Також у дослідженні брали участь представники органів місцевого самоврядування. Вибірка була обрана випадково, кількість опитаних складала 10 осіб. Мета опитування – визначити рівень знань у представників органів місцевого самоврядування про їх роль у соціальному захисті дітей у громаді. Установлено, що залучені суб'єкти при виявленні загроз для дітей готові до співпраці зі службами у справах дітей, у тому числі за допомогою телефонного зв'язку. Більшість опитаних (70%) знайомі зі схемою перенаправлення дитини, яка постраждала від жорстокого поводження. Інші 30% опитаних респондентів хоч і не могли сказати про те, як здійснюється прийом і розгляд заяв про факт насильства, але називали послуги, які може отримати постраждала від насильства особа (медичні, правові, соціальні), тільки 10% опитаних відзначали необхідність психологічної допомоги не тільки для постраждалих, а й для членів родини. Також опитування показало, що мало хто знає (окрім 5%) терміни для повідомлення про підозру чи факт домашнього насильства. На запитання «Чи потрібно повідомляти про домашнє насильство, якщо у вас є підозра?», більшість дотримувалися стратегії уникнення, або вибирали відповідь «справа сімейна, розберуться самі». Сподівання, що хтось зателефонує першим, перекладання відповідальності «нехай хтось інший все розрулить», інколи можуть «вбити» дитину й це не фігуральне висловлювання.

У ході дослідження ми встановили прямопропорційну залежність між розвитком громади та її можливостями соціального захисту своїх мешканців, зокрема і дітей, як найвразливішої категорії громадян. Для окреслення перспектив оптимізації соціального захисту населення пропонуємо результати **SWOT – аналізу потенційного розвитку Лозуватської громади.**

<p>Сильні сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Вигідне географічне розташування громади (поблизу великого центру економічної активності Кривого Рогу, на трасі Н23) ✓ Наявність на території громади міжнародного аеропорту ✓ Приваблива природа ✓ Наявність інвестиційно-привабливих об'єктів на території громади ✓ Дієва та прозора місцева влада ✓ Розвинена аграрна галузь економіки ✓ Активність і підприємливість місцевого населення ✓ Соціально відповідальні місцеві підприємства та підприємці ✓ Наявність корисних копалин ✓ Наявна інфраструктура розміщення туристів на берегах річки Інгулець 	<p>Можливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Збільшення пасажиропотоку після ремонтних робіт міжнародного аеропорту «Кривий Ріг» (потенційне збільшення робочих місць та туристів до громади) ✓ Значний потенціал розвитку кооперативного руху та сімейних ферм ✓ Збільшення попиту на внутрішній туризм та розвиток державної політики у сфері внутрішнього туризму ✓ Розвиток приватної медицини (лабораторій) ✓ Завершення реформи децентралізації ✓ Участь у державних та міжнародних грантових та навчальних програм для розвитку громад та окремих секторів ✓ Налагодження ефективної взаємодії із сусідніми громадами ✓ Розвиток альтернативної енергетики в громаді ✓ Імплементация у повній мірі економічної частини угоди з ЄС (відкриття нових ринків) ✓ Покращення можливостей для розвитку мікро- і малого бізнесу з боку держави
<p>Слабкі сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Незадовільний стан дорожньо-транспортної інфраструктури в частині території громади ✓ Низька якість води та брак інфраструктури водопостачання в окремих населених пунктах ✓ Висока вартість утримання однієї дитини у закладах освіти, невідповідність проєктної потужності реальній наповнюваності 	<p>Загрози</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Відсутність внутрішніх та зовнішніх інвестицій ✓ Відтік працездатного населення і молоді ✓ Зміни клімату, збільшення посух, рівня ерозії, виснаженості та неврожайності земель ✓ Брак державної підтримки для сектора с/г ✓ Повернення війни на Сході України

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Незадовільний стан довкілля внаслідок забруднення від виробництва гірничої промисловості м. Кривого Рогу, низького рівня екологічної свідомості населення та високого рівня розораності с/г територій ✓ Недостатня кількість медперсоналу та матеріально-технічного забезпечення медичних закладів ✓ Відсутність та неконкурентноздатність пропозицій з працевлаштування у громаді з робочими місцями у Кривому Розі ✓ Низька варіативність пропозицій працевлаштування та дозвілля для молоді ✓ Висока частка нелегалізованих працівників ✓ На значній частці території громади (більше 50%) слабе або відсутнє інтернет сполучення ✓ Недостатньо високий рівень якості викладання предметів у навчальних закладах 	<p>у активну фазу</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Автоматизація сільського господарства, використання інтернет-технологій, дронів (зменшення частки зайнятості мешканців у цій галузі) ✓ Зменшення підтримки з боку держави для сільських територій на користь міських агломерацій - центрів зростання ✓ Зростання конкуренції з сусідніми громадами за зовнішні ресурси ✓ Введення обмежень на видобуток корисних копалин ✓ Продовження економічного спаду через COVID-19
---	--

Отже, констатуємо конструктивний баланс між сильними та слабкими сторонами, можливостями та загрозами щодо розвитку Лозуватської територіальної громади.

2.2. Шляхи успішної децентралізації політики у сфері соціального захисту дітей

Інвестиції у дітей, зокрема в систему соціального захисту дітей, є життєво важливими для будь-якої країни, в тому числі і для України, а тому набуває значення розробка оптимальних механізмів системи забезпечення прав та інтересів кожної дитини в умовах децентралізації.

У процесі децентралізації та створення об'єднаних територіальних громад важливим питанням є забезпечення захисту законних прав та інтересів дітей. На сьогодні багато питань вимагають злагодженого та системного вирішення, координації дій органів виконавчої влади всіх рівнів і громадського суспільства з метою формування ефективної публічної політики у сфері захисту прав дітей, орієнтованої на забезпечення потреб кожної дитини. Способами розв'язання наявних у цій сфері проблем можуть стати механізми децентралізації, зокрема правовий, бюджетний, інституційний та організаційний, які нададуть змогу змінити підходи до захисту прав дітей від боротьби з наслідками порушень прав дітей до створення сприятливого для їх виховання та розвитку середовища.

Розвиток різних напрямів у сфері захисту прав дітей, найбільш залежних від процесу децентралізації, варто розглядати комплексно. Тому у системі забезпечення прав та інтересів кожної дитини в умовах децентралізації необхідно впроваджувати механізми здійснення публічної політики у сфері захисту прав дітей в Україні за нижче вказаними **напрямами**.

I. Формування відповідального батьківства через: 1) організацію безпечного середовища для зростання та розвитку дітей шляхом посилення відповідальності батьків за виховання своїх дітей; 2) вдосконалення та забезпечення прозорості системи державного контролю за реалізацією права кожної дитини на належне батьківське виховання, яка передбачена Сімейним кодексом України; 3) вирішення проблеми перенавантаження органів опіки та піклування повноваженнями щодо вирішення спорів стосовно дітей, які

дублюються із іншими органами, зокрема судами, що призводить до відволікання і так невеликої кількості працівників від захисту прав дітей, які цього конче потребують (діти із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі діти, яким загрожує небезпека, діти, які залишилися без піклування батьків, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування) [20].

II. Реформування інституційного догляду та виховання дітей шляхом:

1) зміни системи фінансування різних форм влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, що стимулюватиме зацікавленість органів місцевого самоврядування щодо влаштування дітей до сімейних форм виховання, на противагу влаштуванню до інституцій; 2) посилення відповідальності органів місцевого самоврядування за життя та належний розвиток, забезпечення права на сімейне виховання кожної дитини, яка походить з відповідної території; 3) розвиток медичних, соціальних, реабілітаційних, освітніх та інших послуг для дітей і сімей з дітьми на рівні територіальних громад. Вирішення цих питань потребує поєднання правового, бюджетного та організаційного механізмів.

Реалізується план заходів з реалізації II етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки, очікуваними результатами якого є: - забезпечення доступності послуг для дітей та сімей з дітьми відповідно до їх потреб на рівні територіальної громади; - забезпечення виконання регіональних планів реформування системи інституційного догляду та виховання дітей; - безпосередня трансформація інституцій; - зменшення кількості дітей, які виховуються в інституціях, зокрема шляхом влаштування їх до сімейних форм виховання та форм виховання, наближених до сімейних.

Зокрема, зміни до порядку фінансування повинні полягати в такому: – запровадження механізму співфінансування утримання дітей в інституціях з державного та місцевих бюджетів), що передбачає розмежування фактичних видатків та безпосереднє забезпечення потреб дітей-вихованців відповідно до

розміру прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку; – введення мораторію на використання додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони.

III. Розвиток послуг для дітей та сімей з дітьми на рівні територіальної громади шляхом збільшення ресурсу органів місцевого самоврядування щодо формування кадрового та інституційного потенціалу забезпечення потреб дітей та сімей з дітьми у територіальній громаді. У цьому напрямі органам місцевого самоврядування, що відповідають за захист прав дітей, які походять з їх територіальної громади, необхідно розширити можливості щодо соціальної підтримки сімей з дітьми, зокрема шляхом: – подолання і запобігання бідності сімей з дітьми, що передбачає впровадження комплексної стратегії, поєднуючи сприяння зайнятості й матеріальній «самодостатності» батьків із наданням матеріальної підтримки сім'ям з дітьми тільки у випадку необхідності (адресність допомоги, акцент не на фінансовий механізм, а на організаційний – забезпечення можливості працювати); – розвитку медичних і освітніх послуг для сімей з дітьми з метою профілактики соціального сирітства. Це передбачає відновлення якісного медичного патронажу новонароджених дітей, запровадження раннього втручання, підвищення якості роботи дошкільних і позашкільних закладів освіти, узгодження режимів їх роботи із потребами батьків, розширення участі неурядових організацій у створенні системи дошкільних закладів, підтримка індивідуального догляду за дітьми (повернення фінансування з державного бюджету інституту фахівців із соціальної роботи для забезпечення своєчасного виявлення сімей у складних життєвих обставинах, оцінки їхніх потреб, соціального супроводу, фінансово підтримати роботу щодо утворення нових форм альтернативного догляду та комплексного надання соціальних послуг – центрів соціальної підтримки дітей та сімей, центрів надання соціальних послуг, реорганізації центрів соціальних служб шляхом утворення в їх структурі усіх передбачених законом відділень відповідно до потреб кожної територіальної громади); –

організації дозвілля, оздоровлення та відпочинку дітей; – забезпечення доступності та своєчасного отримання реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю шляхом розвитку інклюзивного навчання, зокрема розширення переліку відповідних послуг, поліпшення матеріально-технічного та кадрового забезпечення; – формування суспільної думки щодо відповідального батьківства, важливості виховання та розвитку дитини, у тому числі сироти або позбавленої батьківського піклування, у сім'ї.

IV. Запровадження оновленої моделі реалізації публічної політики у сфері захисту прав дітей державними органами влади та органами місцевого самоврядування. Добробут та безпека дитини є державними інтересами, належить до компетенції держави і забезпечується державними заходами. Водночас це питання є і громадським інтересом, що належить до пріоритетних питань місцевого значення. Виконавчі органи рад об'єднаних територіальних громад мають конституційне право самостійно вирішувати питання місцевого значення, в цьому контексті місцеві ініціативи з захисту та підтримки дитини мають статус самоврядних повноважень, територіальна громада може та зобов'язана підтримати кожную дитину, що проживає або перебуває на її території. Враховуючи це, державна система захисту прав дітей повинна здійснювати правове забезпечення, методичну та контролюючу функцію і взаємозв'язок із відповідною самоврядною системою місцевого самоврядування, що забезпечує підтримку сімей з дітьми та захист прав та інтересів дітей на рівні територіальної громади за місцем проживання або перебування.

Формування збалансованої і ефективної системи захисту прав дітей, що поєднує державні повноваження із самоврядними повноваженнями територіальних громад, передбачає:

1. Обґрунтування та законодавче врегулювання діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей (Нацсоцслужби), її територіальних органів, забезпечення необхідної ресурсної бази реалізації державної політики у сфері сім'ї та дітей

(територіальні органи в кожній області, укрупненому районі, територіальній громаді), формування підпорядкованості та взаємодії між структурними елементами Нацсоцслужби на усіх рівнях територіальної організації влади і між органами місцевого самоврядування. Створення та організація діяльності Нацсоцслужби потребує вирішення таких завдань: – створення центрального органу виконавчої влади як соціальної сервісної служби для реалізації державної політики соціального захисту населення та захисту прав дітей, а також здійснення державного контролю/ нагляду за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та з питань дотримання прав дітей; – визначення шляхів співпраці Нацсоцслужби, її територіальних органів із місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування з питань надання адміністративних та соціальних послуг населенню, здійснення соціальної роботи, проведення моніторингу та оцінювання якості послуг, забезпечення прав дітей; – здійснення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади з урахуванням принципів сервісного підходу та максимальної доступності послуг для споживачів під час реалізації державної політики соціального захисту населення та захисту прав дітей, надання соціальних послуг та адміністративних послуг соціального характеру. Це може бути виконано за умови закріплення на законодавчому рівні обов'язку територіальних громад утворювати служби у справах дітей та безпосередньо виконувати повноваження щодо захисту прав дітей; – визначення оптимального переліку базових соціальних послуг, необхідних для організації соціальної роботи та захисту і забезпечення прав дітей; – створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для реалізації Нацсоцслужбою завдань щодо забезпечення прав дітей та соціальної підтримки сімей з дітьми.

У той же час у впровадженні даної моделі реалізації політики у сфері захисту прав дітей існують такі ризики: – можливість зниження рівня відповідальності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав

дітей та соціальної підтримки сімей з дітьми та захисту прав дітей, які проживають або перебувають на території територіальної громади; – недостатність професійного кадрового ресурсу щодо забезпечення захисту прав дітей та соціальної підтримки сімей з дітьми на рівні територіальних громад; – необхідність реорганізації судової системи, діяльність якої під час децентралізації може порушувати права дітей, проте судова реформа у контексті зміни територіальної організації влади в Україні не передбачена; – тривалий перехідний період реформування може спровокувати відтермінування органами місцевого самоврядування розгляду справ і ухвалення рішень щодо захисту прав дітей [20].

2. Органами місцевого самоврядування у межах функціонування Нацсоцслужби має бути впроваджена ефективна та дієва система державного контролю за забезпеченням прав та найкращих інтересів дітей. Відповідно до законодавства України органами опіки та піклування є районні державні адміністрації, а також виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад об'єднаних територіальних громад, а безпосереднє ведення справ щодо захисту прав дітей покладається на служби у справах дітей у їхньому складі. Проте наразі робота служб у справах дітей поділяється на: – безпосередню взаємодію з дітьми та їхніми сім'ями, закладами, установами та організаціями (виявлення дітей із сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, дітей, залишених без батьківського піклування, обстеження умов їх проживання, проведення оцінки рівня їх безпеки, взяття на відповідний облік, вжиття заходів щодо надання дитині статусу сироти або позбавленої батьківського піклування, її подальше влаштування тощо); – контроль і координацію діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності, у вирішенні питань соціального захисту дітей. Водночас служба у справах дітей виконавчих органів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад, по-перше, може виконувати свої повноваження виключно в межах цієї

територіальної громади, по-друге, входить до структури виконавчого органу цієї громади і прямо підпорядкована її голові. Виникає колізія, за якої служба у справах дітей зобов'язана контролювати орган, його структурні підрозділи та комунальні заклади, у відомчому підпорядкуванні якого перебуває. Такий контроль є формальним та не призводить до притягнення до відповідальності осіб, які неналежним чином виконують обов'язки щодо захисту прав та інтересів дітей у територіальній громаді.

V. Захист житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із їх числа. Для збереження права власності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, необхідно: - розмежувати повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування в окресленому питанні; - конкретизувати повноваження органів місцевого самоврядування під час забезпечення права дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, при отриманні спадщини, оформленні права власності на житло; - закріпити обов'язок щодо проведення щорічного обстеження стану житлових приміщень, що знаходяться у власності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, оцінки вартості робіт щодо їх збереження з урахуванням встановлених санітарних і технічних вимог; - запровадити здійснення реконструкції чи капітального ремонту житла (підготовка житла для вселення власників), до якого будуть повертатись діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, після завершення перебування у відповідних формах виховання, з врахуванням критеріїв доступності цих приміщень для осіб з інвалідністю; - визначити механізм попередження незаконного відчуження житла, право власності чи право користування яким належить дітям-сиротам чи дітям, позбавленим батьківського піклування; - врегулювати завчасне (як мінімум за рік до вибуття) визначення потреби у забезпеченні соціальним житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа, та враховувати ці потреби при формуванні бюджетних запитів; - вдосконалити процедуру передачі до

житлового фонду соціального призначення комунальної власності житла, вилученого на підставі судових рішень або визнаного в установленому законом порядку безхазяйним або від померлих родичів, зокрема в частині прозорості таких рішень; - запровадити співфінансування заходів, спрямованих на розв'язання питань забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із їх числа, з бюджетів різних рівнів; - передбачити можливість забезпечення житлом не тільки через купівлю, але й будівництво нового житла, реконструкцію існуючих житлових приміщень/будинків або переобладнання нежилих приміщень/будинків у житлові для створення необхідного обсягу житлового фонду, в тому числі соціального призначення.

Реалізація наведених пропозицій дасть змогу забезпечити децентралізацію політики у сфері захисту прав дітей шляхом закріплення відповідальності кожної територіальної громади за створення умов для гармонійного розвитку дітей, які проживають або перебувають на території цієї територіальної громаді, забезпечення їхніх прав та інтересів; запровадження належного контролю за реалізацією політики у сфері захисту прав дітей; методичного, ресурсного та кадрового забезпечення територіальних громад у реалізації політики у сфері захисту прав дітей та підтримки сімей з дітьми, а також вжиття заходів щодо зниження споживацьких тенденцій в суспільстві та посилення відповідальності батьків за виховання власних дітей.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі теоретично проаналізовано та експериментально досліджено роль органів місцевого самоврядування у соціальному захисті дітей, узагальнено досвід громад та окреслено перспективи у вирішенні проблем осіб вказаної категорії.

Результати проведеного дослідження, реалізовані мета та завдання надали підстави сформулювати такі висновки:

1. Здійснивши теоретичний аналіз державної політики у сфері захисту дітей, встановили, що державна політика спрямована на реалізацію цільових програм з охорони дитинства, надання дітям пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі виховання, навчання, підготовки до трудової діяльності, заохочення наукових досліджень з актуальних проблем дитинства. Суб'єктами державної політики у сфері захисту прав дітей в Україні є: Уповноважений Президента України з прав дитини, Кабінет Міністрів України, суди, органи місцевого самоврядування, органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей, Національна поліція та її спеціальні установи (приймальники-розподільники для дітей), загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, Центри медико-соціальної реабілітації дітей, Центри соціально-психологічної реабілітації дітей, спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби, притулки для дітей, соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка), громадськість.

2. Дослідивши органи місцевого самоврядування як суб'єкта системи соціального захисту дітей у територіальній громаді, визначили, що державні органи місцевого самоврядування з усією відповідальністю ставляться до розвитку превентивних соціальних послуг для сімей і дітей, надання допомоги на ранніх етапах вразливості, особливо в умовах військового конфлікту. Алгоритм розвитку соціальних послуг в територіальній громаді є круговим процесом: від визначення потреб

населення, планування та фінансування соціальних послуг до їх впровадження через мережу надавачів соціальних послуг, моніторинг та оцінку їх якості з метою подальшого вдосконалення соціальних послуг та кращого задоволення потреб населення у соціальних послугах в наступному періоді. Створення інтегрованої системи соціального захисту на рівні громади є забезпечення міжвідомчої взаємодії та міждисциплінарного підходу як на етапі визначення потреб у соціальних послугах, так і на етапах їх розвитку, у процесі надання.

3. З метою вивчення думки мешканців громади про особливості проживання у Лозуватській територіальній громаді, рівень соціального обслуговування, можливості громади у вирішенні власних соціальних проблем та задоволенні соціальних потреб, а також про роль місцевого самоврядування у соціальному захисті дітей, нами було організовано та проведено дослідно-експериментальну роботу (вивчення стратегічних та звітних документів, опитування, якісний та кількісний аналіз результатів опитування, формулювання висновків та окреслення перспектив розвитку).

У ході дослідження встановлено загальний рівень задоволеності жителів проживанням в громаді (близько 70% повністю та посередньо задоволені). Серед найбільших проблем громади опитані респонденти виокремили: безробіття, засміченість довкілля, зношеність інженерних мереж, відсутність внутрішніх інвестицій, багато людей старшого працездатного віку, слабка ініціативність та активність громади, відсутність зовнішніх інвестицій, відсутність можливостей для самореалізації, недостатня підприємливість мешканців, низька якість середньої освіти, відсутність дорожнього покриття, злочинність, алкоголізм, наркоманія, недостатня інформованість про громаду, забрудненість питної води, несприятливі умови для підприємництва, низька якість дошкільної освіти. Пріоритети розвитку громади респонденти розподілили в такій послідовності: зменшити рівень безробіття, покращити водопостачання та водовідведення, відремонтувати дороги, розвивати сферу дозвілля,

підтримувати фермерство, відремонтувати вулиці, розвивати мале та середнє підприємництво, підвищити доброустрій, сприяти розвитку промислового виробництва, використовувати місцеві природні ресурси, розвивати туризм, підтримувати кооперативний рух розвитку громади.

48% опитаних мешканців вважають досягнення цих цілей реалістичними, зокрема завдяки таким сильним сторонам громади: прогресивна та дієва місцева влада; вигідне географічне розташування; активні підприємства та підприємці; приваблива природа та вільні земельні ділянки; іноземні інвестори та корисні копалини на території громади.

Окрему увагу у ході нашої дослідно-експериментальної роботи ми приділили вивченню потенціалу громади у соціальному захисті дітей. Так, дослідження, проведені в 6 сім'ях, які мають статус СЖО показали, що факт перебування дитини в сім'ї зі складними життєвими обставинами установлюється представниками соціальних служб за результатами оцінки потреб дитини, яка ґрунтується на збиранні інформації від батьків/близького оточення дитини. Ефективність здійснення соціального супроводу сімей, які перебувають у СЖО, заснованих на глибинній оцінці потреб і визначення умов чи обставин життя в сім'ї, їх впливу на стан здоров'я й розвиток дитини, становить майже 100%.

Також дослідили рівень знань у представників органів місцевого самоврядування про їх роль у соціальному захисті дітей у громаді. Установлено, що залучені суб'єкти при виявленні загроз для дітей готові до співпраці зі службами у справах дітей, у тому числі за допомогою телефонного зв'язку. Більшість опитаних (70%) знайомі зі схемою перенаправлення дитини, яка постраждала від жорстокого поводження. Інші 30% опитаних респондентів хоч і не могли сказати про те, як здійснюється прийом і розгляд заяв про факт насильства, але називали послуги, які може отримати постраждала від насильства особа (медичні, правові, соціальні), тільки 10% опитаних відзначали необхідність психологічної допомоги не тільки для постраждалих, а й для членів родини. Також опитування показало,

що мало хто знає (окрім 5%) терміни для повідомлення про підозру чи факт домашнього насильства. У ході дослідження ми встановили прямопропорційну залежність між розвитком громади та її можливостями соціального захисту своїх мешканців, зокрема і дітей, як найвразливішої категорії громадян.

4. Узагальнивши шляхи до успішної децентралізації політики у сфері соціального захисту дітей, констатували, що реформування повинне бути спрямоване на закріплення відповідальності кожної територіальної громади за створення умов для гармонійного розвитку дітей, які проживають або перебувають на території цієї територіальної громаді, забезпечення їхніх прав та інтересів; запровадження належного контролю за реалізацією політики у сфері захисту прав дітей; методичного, ресурсного та кадрового забезпечення територіальних громад у реалізації політики у сфері захисту прав дітей та підтримки сімей з дітьми, а також вжиття заходів щодо зниження споживацьких тенденцій в суспільстві та посилення відповідальності батьків за виховання власних дітей.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність вивчення проблеми. Перспективним буде вивчення умов професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, розроблення шляхів успішної взаємодії органів центральної державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій.

Список використаних джерел

1. Аналітична записка про організацію виконання функцій у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей у 548 ОТГ, визначених наказами Мінсоцполітики від 14.06.2018 № 890 (40 ОТГ), від 20.07.2018 №1051 (234 ОТГ), від 11.04.2019 № 551 (274 ОТГ) URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Decentralizaciya-vladi-.html>
2. Анпілогова Б.Ю. Соціальний захист як особливий соціально-правовий феномен. Том 1 № 79 (2023): Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право С.291-297.
3. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади. К., 2017. 108 с.
4. Візир, В., Чернета, С. (2017). Соціальний захист дітей. Регіональна стратегія. Дніпропетровська область. URL: <https://decentralization.gov.ua/pics/upload/227-68182ec10b5b3ca08326d5756636df66.pdf>.
5. ВІЛ-інфекція в Україні. Інформаційний бюлетень № 51/ Центр громадського здоров'я України, Київ, 2020 https://phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/HIV_in_UA_51_2020.pdf
6. Дакал А. Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 3 (30). С. 59-65.
7. Дерун Т. М. Практичний посібник з питань формування спроможних територіальних громад : АМУ, 2015. 40 с.
8. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад : фін.-аналіт. матеріали / Каб. Міністрів України, М-во регіон. розвитку, буд-ва та ЖКГ України ; підгот. Я. М. Казюк ; консультац. підтримка Я. Джийкіч. [Київ : б. в.], 2016. 190 с.
9. Деякі питання вдосконалення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, яким загрожує небезпека: постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-%D0%BF>
10. Деякі питання Державної соціальної служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2019 № 1053. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-2019-%D0%BF#Text>
11. Деякі питання діяльності Національної ради з питань раннього втручання: постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2019-%D0%BF#Text>
12. Деякі питання здійснення патронату над дитиною: постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-%D0%BF#Text>

13. Деякі питання соціального захисту дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю: постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 978. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2016-%D0%BF#Text>
14. Заборовський В.В. Опіка дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах війни: соціально-правовий аспект. Том 2 № 79 (2023): Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право С.408-414
15. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
16. Закон України «Про охорону дитинства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
17. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»: Закон України від 21.05.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/280/97-%D0%B2%D1%80>
18. Закон України «Про соціальні послуги». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
19. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства : статист. збірник / Державна служба статистики України, К. : 2018. 77 с.
20. Захист прав дітей в умовах децентралізації влади в Україні. Щорічна державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2019 року / ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики». – Київ, 2020. – 160 с.
21. Звіт про стан виконання Плану заходів з реалізації I-го етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки. Київ, 2019. 44 с.
22. Ігнатенко К. Органи місцевого самоврядування як суб'єкт системи соціального захисту дітей у територіальній громаді. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Ушинського, 2020. Випуск 3 (132), Одеса, С.41-47.
23. Ігнатенко, К. Соціальний захист дітей в діяльності державних організацій на сході України. Social Work and Education. 2021. Vol. 8, No. 3. pp. 329-340.
24. Ілюзія захисту: аналітичний звіт за результатами комплексного дослідження системи захисту дітей в Україні. URL: <http://www.hopeandhomes.org.ua/blog/iliuziia-zakhystu-analitychnyj-zvit-za-rezultamy-kompleksnoho-doslidzhennia-systemyzakhystu-ditej-v-ukraini/>
25. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / За заг. ред. В.М. Олуйко К. : Ваїте, 2017. 432 с.
26. Кияниця З.П. Ми впевнені в правильності та ефективності моделі патронату. URL: <http://www.sirotsvty.net/ua/news/zinaidakiyanitsya-mi-vpevnenni-v-pravilnosti-ta-efektivnosti-modeli-patronatu/>

27. Кияниця, З., Петрочко, Ж. Соціальна робота із вразливими сім'ями і дітьми. В 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології. К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 47с.
28. Котенко Я. Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад. К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 44 с.
29. Кравченко М. В., Міщенко К. С. Державна політика в сфері захисту прав та благополуччя дітей: ретроспективний аналіз. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». 2017. №3 URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1048>
30. Лабенська Л. Л., Савич В. О. Права дитини: сучасний стан забезпечення та реалізації в Україні. Право і суспільство. 2018. № 1. С. 118-122.
31. Моніторинг дотримання прав дитини в системі альтернативного догляду. Аналітична доповідь. Київ, 2020. 13 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1AspzF4Vf3sdJYUyHpmN-QH4CVT1a5nqp/view>
32. Навроцький О. О. Компетенція окремих органів державної влади у сфері забезпечення прав дитини: сучасний стан та шляхи удосконалення. Право і суспільство. 2017. № 5. С. 127-131.
33. Навроцький О. О. Окремі питання взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав дитини. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 5. С. 92-96.
34. Назарук Н. В. Розвиток інституту спеціалізованих омбудсменів в Україні. Науковий журнал «Політикус». 2016. Вип. 3. С. 73-79.
35. Об'єднання громад: від ініціативи до ефективної діяльності. / Упорядник: Богдан Зелений. Львів, 2016. 288 с.
36. Повноваження об'єднаних громад із питань забезпечення та дотримання прав дитини: розуміння витоків функцій. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/301/dity.pdf>
37. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF#Text>.
38. Про впровадження в дослідно-промислову експлуатацію програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»: наказ Міністерства соціальної політики від 24.07.2019 № 1160. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5217.html?PrintVersion>
39. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>
40. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, №585 (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF>

41. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту: наказ Мінсоцполітики від 25.02.2019 № 282. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/deinst/metod/282.pdf>

42. Про затвердження плану заходів з реалізації II етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 703-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703-2020-%D1%80#Text>

43. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення реабілітації дітей з інвалідністю: постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/309-2019-%D0%BF#Text>

44. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами: постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#Text>

45. Про затвердження примірного положення про малий груповий будинок: постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 № 926. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2018-%D0%BF>

46. Про затвердження Примірного положення про центр соціальної підтримки дітей та сімей: постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 № 834. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249510295>

47. Про затвердження Програми підготовки патронатних вихователів: наказ Міністерства соціальної політики України від 19.08.2017 № 1349. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/2837.html?PrintVersion>

48. Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей: постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2004-%D0%BF#Text>

49. Про місцеве самоврядування в Україні, №280/97-ВР (1997). URL: <https://rada.gov.ua>)

50. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#Text>

51. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 19.01.2017 № 1824-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>

52. Про організацію надання соціальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>

53. Про порядок проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text>

54. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

55. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 № 2558-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>

56. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

57. Про Типове положення про притулок для дітей служби у справах дітей: постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.1997 № 565. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-97-%D0%BF#Text>

58. Про утворення Державної соціальної служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 № 1070. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2018-%D0%BF#Text>

59. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

60. Слозанська Г. І. Доступ до соціальних послуг в умовах децентралізації. Соціальна робота: виклики сьогодення: Збірник наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. В. А. Поліщук, С. М. Калаур, Г. І. Слозанської. Тернопіль, 2016. С. 149–157.

61. Слозанська Г. Чому варто спиратися на теорії соціальної роботи під час планування інтервенцій у практиці соціальної роботи в територіальній громаді: критичний аналіз. Збірник наукових праць «Педагогічні науки». 2017. №78. Том 2. С. 204-209.

62. Слозанська Г., Поліщук В. Соціальна робота в громаді за кордоном: історія та сучасні тенденції розвитку. Соціальна робота і освіта Тернопіль. 2019. Випуск 6. №4. С. 390-407.

63. Стратегія розвитку Лозуватської територіальної громади <https://lozuvatka.dp.gov.ua/nasha-gromada/programa-rozvitku/strategy-2022-2027>

64. Ткачук А. Ф. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? (навчальний модуль). К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 152 с.

65. Цифровий паспорт громади <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1AqtfIEq6GX2n1R-cxbQQV5MCnssZr-xNbGaeib7uKk/edit#gid=1918810407>

ДОДАТКИ

Додаток А

Корисні джерела інформації (з посиланнями для використання)

Офіційний сайт ООН: <http://www.un.org>

Офіційний реєстр міжнародних договорів ООН: <https://treaties.un.org>

Офіційний сайт Комітету ООН по правах дитини:
<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>

Офіційний сайт ЮНІСЕФ в Україні: <https://www.unicef.org/ukraine/ukr/>

Офіційний сайт Верховного комісара ООН з прав людини:
<http://www.unhchr.ch/>

Офіційний сайт Ради Європи: <https://www.coe.int/en/web/portal/home>

Council of Europe Treaty Office: <http://conventions.coe.int/>

Офіційний сайт Офісу Ради Європи в Україні: <http://www.coe.kiev.ua/>

Офіційний сайт Європейського Суду з прав людини:
<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

Офіційний сайт Європейського Союзу: www.europa.eu

Офіційний сайт Суду Європейського Союзу: <http://curia.europa.eu>

Офіційний сайт ОБСЄ: <http://www.oscepa.org/>

Офіційний сайт Верховної Ради України: <http://www.rada.gov.ua/>

Офіційний сайт Кабінету Міністрів України: <https://www.kmu.gov.ua/ua>

Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини:
<http://www.ombudsman.gov.ua/>

Офіційний сайт Уповноваженого Президента України з прав дитини:
<https://www.president.gov.ua/administration/apustructure/upovnovazhenij-prezidenta-ukrayini-z-prav-ditini>

Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України:
<https://www.msp.gov.ua/>

Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України: <http://moz.gov.ua/>

Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України: <https://mon.gov.ua/ua>

Офіційний сайт Міністерства юстиції України: <https://minjust.gov.ua/>

Офіційний сайт Національної поліції України: <https://www.npu.gov.ua/>